

Stand van zaken cultuureducatie primair en speciaal onderwijs in Noord-Holland

Nulmeting in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit 3

Ellen Donkers
Karin Hoogeveen

Sardes, augustus 2020

In opdracht van

Stand van zaken cultuureducatie primair en speciaal onderwijs in Noord-Holland

**Nulmeting in het kader van Cultuureducatie met
Kwaliteit 3**

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Achtergrond en opzet van het onderzoek	6
1.1 De vraag	6
1.2 De onderzoeksaanpak	6
2. De scholen: responsanalyse op relevante kenmerken	9
3. Belang van cultuureducatie: visie en organisatie	12
3.1 Deelname aan subsidieregelingen	12
3.2 Visie.....	14
3.3 Interne cultuurcoördinator	15
3.4 Budget.....	15
3.5 Rol van de ouders en gelijke kansen	17
3.6 Oordeel over kwaliteit.....	18
3.7 Knelpunten bij aanbod cultuureducatie.....	19
3.8 Samenvatting	20
4. Het programma: samenhang en doorgaande lijn	22
4.1 Samenhang binnen het programma en met andere vakken	22
4.2 Doorgaande lijn	23
4.3 Verbinding binnen- en buitenschoolse programma	24
4.4 Aandacht voor erfgoed	25
4.5 Samenvatting	25
5. Deskundigheid professionals	26
5.1 Groepsleerkrachten.....	26
5.2 Vakdocenten	27

5.3	Samenvatting	30
6.	Samenwerking met de culturele omgeving	31
6.1	Samenvatting	34
7.	De komende beleidsperiode	35
8.	Conclusies en aanbevelingen	36
8.1	De verschillende elementen apart belicht	36
8.2	Speerpunten 2021-2024	42

Inleiding

In dit rapport presenteren we de uitkomsten van een nulmeting onder basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs in Noord-Holland (met uitzondering van de gemeente Amsterdam). Het rapport bestaat uit een verantwoording van de aanpak, een beknopte schets van de beleidscontext, gevolgd door de resultaten. Die beschrijven we in de vorm van tabellen en grafieken met een toelichting. Op basis van de resultaten trekken we conclusies en doen we aanbevelingen voor de komende CmK-periode.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Plein C en de provincie Noord-Holland. We willen de scholen die in een zeer drukke periode de tijd en moeite hebben genomen om een vragenlijst in te vullen, van harte bedanken. Daarnaast was de inbreng van de lokale projectleiders/penvoerders van groot belang, ook hen willen we van harte bedanken.

Leeswijzer

In deze rapportage is in hoofdstuk 1 de aanleiding voor het onderzoek beschreven, zijn de onderzoeksvragen opgenomen waar het onderzoek een antwoord op geeft en wordt de onderzoeks aanpak uitgelegd. In hoofdstuk 2 komt de respons aan bod. Dat wil zeggen: hoeveel scholen hebben een vragenlijst ingevuld, wat zijn de kenmerken van die scholen en op welke kenmerken zijn zij in welke mate representatief voor de gehele populatie. In de hoofdstukken 3 tot en met 7 presenteren we de resultaten van het survey per onderwerp. Achtereenvolgens komen aan de orde: belang van cultuureducatie voor de scholen, deelname aan regelingen, visie en oordeel van de school over de kwaliteit. Ook eventuele knelpunten die de scholen ervaren staan in dit hoofdstuk. In het volgende hoofdstuk staat het aanbod op de scholen centraal, gevolgd door een hoofdstuk over de beschikbare deskundigheid op het gebied van cultuureducatie op de scholen. De samenwerking met de culturele omgeving komt in hoofdstuk 6 aan de orde. In hoofdstuk 7 kijken we naar de komende beleidsperiode. We sluiten het rapport af met conclusies en aanbevelingen.

1. Achtergrond en opzet van het onderzoek

1.1 De vraag

De provincie Noord-Holland en Plein C hadden behoefte aan een nulmeting cultuureducatie onder de scholen voor primair onderwijs in de provincie (met uitzondering van de scholen in de gemeente Amsterdam). De uitkomsten hiervan dienen als input voor de nieuwe aanvraag Cultuureducatie Met Kwaliteit (CmK) voor de komende vier jaar (2021-2024). De provincie en Plein C hebben Sardes gevraagd een dergelijke nulmeting uit te voeren.

De provincie is al vijftien jaar bezig met cultuureducatie en vanaf het begin van CmK, nu ongeveer acht jaar geleden, zijn visievorming, doorlopende leerlijnen en structurele samenwerking tussen onderwijs en cultuur onderwerpen die scherp op het netvlies staan. De Provinciale Staten zijn bezig met een herijking van het cultuurbeleid waarbinnen cultuureducatie een belangrijke plaats blijft innemen. Naast uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van cultureel erfgoed en bibliotheken is voor de periode 2021-2024 jaarlijks een budget van € 750.000 beschikbaar voor matching van het programma CmK3.

Penvoerder voor het provinciale CMK programma en voor de kleine en middelgrote gemeenten is Plein C, expertisecentrum voor cultuuronderwijs in de provincie Noord-Holland. Plein C werkt samen met lokale projectleiders/penvoerders. Zij bewaken gezamenlijk de kwaliteit en de voortgang van de gemeentelijke projecten. Plein C zorgt voor kennisuitwisseling, netwerkbijeenkomsten en bijscholing op bovengemeentelijk niveau. Samen met de lokale projectleiders/penvoerders werkt Plein C aan de aanvraag voor CmK 2021-2024. De samenwerking met gemeenten en lokale aanbieders is voor Plein C en de penvoerders van groot belang. Elke partner schrijft een eigen lokaal projectplan. Plein C bundelt deze plannen tot een samenhangend geheel en voegt hier een provinciaal programma voor alle scholen in Noord-Holland aan toe (bovenregionale deskundigheidsbevordering, netwerk en projectontwikkeling). Dat wordt de aanvraag voor CmK 2021-2024 (zie: www.cmknord-holland.nl/cmknh-2021-2024).

In het kader van een herijking van het beleid is er behoefte aan informatie. In dat kader wordt door de provincie een enquête gehouden onder betrokken gemeenteambtenaren. Daarnaast is informatie gewenst over het huidige cultuuronderwijs op de ongeveer 700 scholen voor primair onderwijs in de provincie. In het onderhavige rapport zijn de resultaten daarvan opgenomen. Het dient als nulmeting voorafgaande aan de nieuwe cultuurbeleidsperiode en het onderzoek is zodanig opgesteld dat het op gezette tijden eenvoudig te repliceren is.

1.2 De onderzoeksaanpak

Onderzoeksvragen

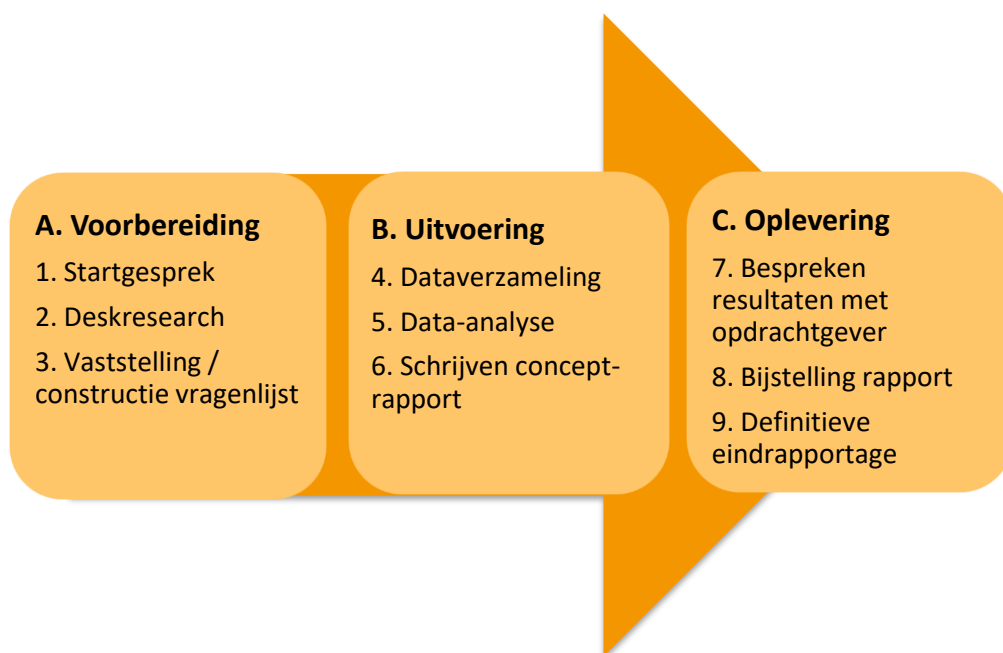
Om te komen tot een antwoord op de vraag van de provincie Noord-Holland en Plein C, hebben we de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Welk belang hechten scholen PO aan cultuureducatie (visie, ict'er, aantal uur, budget)?
2. Bij welke regelingen cultuureducatie zijn scholen betrokken?

3. In hoeverre is er samenhang en een doorgaande lijn voor cultuureducatie?
4. Welke deskundigheid is er op het gebied van cultuureducatie (groepsleerkrachten en vakdocenten)?
5. Op welke manier werken scholen samen met de culturele omgeving? Hoe tevreden zijn zij daarover?
6. Op welke manier zijn ouders betrokken bij cultuureducatie?
7. Hoe beoordelen de scholen de kwaliteit van cultuureducatie op de eigen school?
8. Hoe kijkt men aan tegen cultuureducatie in het licht van bevordering gelijke kansen?
9. Welke knelpunten ervaart men?
10. Wat zijn de aandachtspunten voor de komende vier jaar? In hoeverre worden deze herkend en gedeeld door de lokale penvoerders? In welke mate komen deze overeen met de landelijke aandachtspunten CmK3?
11. In welk opzicht wijkt de provincie Noord-Holland af van het landelijke beeld cultuureducatie in het primair onderwijs?

Onderzoeksactiviteiten

Er is een aantal onderzoeksactiviteiten uitgevoerd om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden (zie figuur).

A. Voorbereiding

- In een startgesprek zijn nadere afspraken gemaakt over de uitvoering van het onderzoek. Die zijn vastgelegd in een document.
- Er zijn nota's en rapporten bestudeerd om de context van het onderzoek helder te krijgen: CmK 2017-2020 Noord-Holland; Contourennotitie Matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024; Eindrapportage Nulmeting 2012 BureauArt; Inhoudelijk verslag 2017; Placemat Cultuureducatie met Kwaliteit 2021 – 2024; Cultuureducatie met Kwaliteit in Noord-Holland; Inhoudelijk verslag 2018 Cultuureducatie met Kwaliteit in Noord-Holland; Rapportage *Goed cultuuronderwijs, ook in de toekomst. Opbrengsten Cultuureducatie met Kwaliteit en Impuls Muziekonderwijs*. Sardes, in opdracht van FCP.

- Plein C heeft een concept-vragenlijst gemaakt en aan Sardes gestuurd.

B. Uitvoering

- Sardes heeft op basis van de concept-vragenlijst van Plein C een voorstel gedaan voor de vragenlijst, waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheid voor een landelijke benchmark en gestreefd is naar een beknopte, eenvoudig in te vullen lijst. Deze is in een paar rondes van feedback voorzien door de verschillende betrokkenen en vervolgens na bijstelling definitief vastgesteld.
- Sardes heeft een concept-tekst voor de mail gemaakt die Plein C op 14 mei heeft verstuurd met daarin de link naar de vragenlijst.
- Na twee weken, op 29 mei is een reminder gestuurd aan de scholen.
- De vragenlijst heeft, na overleg met Plein C, tot 15 juni open gestaan. Scholen hebben dus een maand de tijd gehad om de vragenlijst in te vullen.

De scholen in Noord-Holland die benaderd zijn met een vragenlijst, zijn:

- Alle reguliere basisscholen
- Alle scholen voor speciaal basisonderwijs
- Alle scholen voor speciaal onderwijs

C. Oplevering

- Op 25 juni 2020 is de concept-rapportage opgeleverd.
- Deze is op 30 juni besproken met Plein C en de provincie.
- Op basis van de feedback is de rapportage bijgesteld.
- Op 2 juli vond een focusbijeenkomst met lokale penvoerders plaats waarbij we reflecteerden op de uitkomsten van het onderzoek en aandachtspunten voor de toekomst bespraken. De resultaten hiervan zijn verwerkt in de eindrapportage.
- Het definitieve rapport is opgeleverd in augustus 2020.

2. De scholen: responsanalyse op relevante kenmerken

De vragenlijst is ingevuld door 131 scholen. Uitgaande van een totale populatie van 647 scholen, is de respons 19 procent. Bij een vragenlijst, zeker een vragenlijst met zo veel vragen als deze, is een respons van 20 procent naar verwachting. De respons is hoog genoeg om uitspraken te doen over de scholen in Noord-Holland¹. Het is vervolgens belangrijk om te analyseren of de scholen die de vragenlijst ingevuld hebben, op relevante kenmerken representatief zijn voor alle scholen in Noord-Holland. Om die reden hebben we op basis van DUO-gegevens de respons geanalyseerd en vergeleken met alle scholen in Noord-Holland (exclusief Amsterdam). We hebben gekeken naar een aantal aspecten: leerlingenaantal, al dan geen icc'er, de achterstandsscore per school (leerlingen die een risico op achterstand lopen) en de verdeling G44 versus plattelandsgebieden.

Voor het vergelijken van de achterstandsscores en het aantal leerlingen waren we afhankelijk van de BRIN-code die scholen ingevuld hebben in de vragenlijst. Als zij dit niet of verkeerd hebben gedaan en de naam van de school die zij hebben ingevuld niet gelijk is aan die DUO-bestand, zijn het aantal leerlingen en de achterstandsscore op die school onbekend. Dat geldt voor 45 scholen.

De analyses zijn uitgevoerd in Excel en SPSS.

Aantal leerlingen

Tabel 1: Responsanalyse: aantal leerlingen

	Responsgroep Aantal (%)	Populatie* Aantal (%)
Minder dan 100	3 (3,5%)	84 (12,5%)
100-200	22 (25,6%)	204 (30,3%)
200-300	25 (29,1%)	193 (28,6%)
300-400	19 (22,1%)	103 (15,3%)
Meer dan 400	17 (19,8%)	90 (13,4%)
Totaal	86 (100%)	674 (100%)
Onbekend	45	

*Populatie is alle scholen in Noord-Holland zonder gemeente Amsterdam

We zien in tabel 1 een afwijking van het aantal leerlingen in de responsgroep ten opzichte van de totale populatie. Minder kleine scholen (minder dan 100 leerlingen) hebben de vragenlijst ingevuld en meer scholen met een leerlingenaantal tussen 300 en 400 hebben de vragenlijst ingevuld. Gemiddeld genomen hebben de scholen in de responsgroep dan ook meer leerlingen, namelijk 292, vergeleken met alle scholen in Noord-Holland, die gemiddeld 246 leerlingen hebben. Een T-test wijst uit dat het gemiddeld aantal leerlingen in de responsgroep significant afwijkt van het gemiddeld aantal leerlingen op de scholen in Noord-Holland. In hoeverre beïnvloedt deze afwijking de resultaten? We hebben analyses uitgevoerd, waarbij we kleine en grote scholen met elkaar vergeleken. Zij blijken nauwelijks significant van elkaar te verschillen. Er is alleen een verband gevonden tussen het aantal leerlingen en het aantal taakuren van de icc'ers: scholen met meer leerlingen hebben gemiddeld meer taakuren voor de icc'er. Verder bleek het aantal leerlingen niet van invloed op de resultaten.²

¹ Op basis van een respons van 114/647 scholen kunnen we de resultaten presenteren met een betrouwbaarheidsinterval van 90%. Zie bijvoorbeeld [deze rekentool](#).

² In de landelijke monitor zijn geen verschillen tussen grote en kleine scholen geanalyseerd, dus hiermee kunnen we het niet vergelijken.

Icc'er

Vooruitlopend op de resultaten: in de responsgroep geeft 97 procent van de scholen aan dat zij een icc'er in dienst hebben. Dit percentage komt exact overeen met het percentage icc'ers in de provincie Noord-Holland, blijkt uit een bestand dat Plein C aanleverde met alle icc'ers in Noord-Holland. Uit de analyse van dat bestand blijkt dat 97 procent van de scholen in Noord-Holland een icc'er heeft. Dat is overigens aanzienlijk meer dan landelijk (zie paragraaf 3.3).

Deelname CmK

Meer dan de helft van de scholen uit de responsgroep (68%) neemt deel aan een programma CmK in de huidige periode, zo blijkt uit dit onderzoek. Uit een aangeleverd bestand van Plein C blijkt dat in de totale populatie 258 van de 554 scholen meedoet aan CmK 2017-2019, dat komt neer op 47 procent. Het is dus waarschijnlijk dat de vragenlijst relatief vaker is ingevuld door scholen die deelnemen aan CmK dan scholen die niet deelnemen. Hierbij dient wel een belangrijke kanttekening geplaatst te worden: Plein C mist data van 257 scholen. De twee percentages zijn daarom moeilijk te vergelijken, waardoor we hier geen duidelijke conclusies aan kunnen verbinden.

Achterstandscore

De scholen uit de responsgroep zijn vergeleken met de gehele groep scholen op basis van de achterstandscore. De achterstandscore drukt uit wat de te verwachten onderwijsachterstand op een school is op basis van leerlingkenmerken op de betreffende school. Deze score wordt berekend met behulp van vijf indicatoren (herkomstland moeder, verblijfsduur in Nederland moeder, opleidingsniveau vader, opleidingsniveau moeder, en of ouders in de schuldsanering zitten). Hoe meer kinderen met bijvoorbeeld laagopgeleide ouders op een school, des te hoger de te verwachten onderwijsachterstand en dus een hogere achterstandscore.

De gemiddelde achterstandscore per leerling in de responsgroep is 0,44. De gemiddelde achterstandscore per leerling in Noord-Holland (exclusief Amsterdam) is 0,61.³ De achterstandscore per leerling in de responsgroep is dus relatief laag. Een T-test wijst uit dat de achterstandscore per leerling in de steekproef significant lager is dan in de provincie Noord-Holland. Dit betekent dat de scholen in de responsgroep per leerling een lagere onderwijsachterstand hebben, dus minder leerlingen met bijvoorbeeld laagopgeleide ouders en/of een migrantenachtergrond.

Uit landelijk onderzoek blijken verschillen tussen scholen met veel en weinig leerlingen met een risico op onderwijsachterstand. Scholen met weinig achterstandsléerlingen:

- Hebben gemiddeld minder (taak)uren beschikbaar voor cultuurcoördinatoren.
- Besteden meer aandacht aan erfgoed en aan kunstzinnige oriëntatie in de bovenbouw.
- Zijn positiever over de vakinhoudelijke deskundigheid van groepsleerkrachten (voor enkele vakken).
- Hebben minder vaak vakleerkrachten in dienst en vakleerkrachten worden minder vaak betaald vanuit subsidiegelden.
- Participeren meer in netwerken en overleggen.

³ De gemiddelde achterstandscore voor het totaal aantal leerlingen per school in de provincie Noord-Holland (zonder Amsterdam) is 66,43. De gemiddelde achterstandscore in de responsgroep ligt hoger, namelijk 101,49 (N=86). Omdat het gemiddeld aantal leerlingen per school in de responsgroep hoger is dan die van alle scholen in Noord-Holland, werken we voor de responsanalyse met de achterstandscore per leerling. Hiervoor is de totale achterstandscore per school gedeeld door het aantal leerlingen. Op deze manier zijn de achterstandscores voor de gehele groep en de responsgroep beter met elkaar te vergelijken.

- Betrekken ouders minder.
- Ondersteunen minder vaak leerlingen als er thuis geen geld is voor cultuuronderwijs.

Een klein deel van deze landelijke bevindingen zien we ook voor de scholen in Noord-Holland, een ander deel van de verbanden zien wij in Noord-Holland niet. De verschillen rapporteren we in de betreffende paragrafen.

Grote steden versus plattlandsgebieden

De responsgroep is ook met de populatie vergeleken op gemeentegrootte. Uit de analyse blijkt dat er een goede verhouding is tussen enerzijds de verdeling G40-platteland in de responsgroep en anderzijds die verdeling in de totale populatie.

Tabel 2: Responsanalyse: grote steden versus plattlandsgebieden

	Responsgroep Aantal (%)	Populatie Aantal (%)
G40	40 (30,5%)	227 (33,7%)
Plattlandsgebieden	91 (69,5%)	447 (66,3%)
Totaal	131 (100%)	647 (100%)

Onder de scholen die een vragenlijst volledig in hebben gevuld, zijn vijf SBO scholen en twee SO scholen. Dat aantal is te weinig om aparte analyses op uit te voeren. De antwoorden van deze scholen zijn meegenomen in de totale analyse. In de opmerkingen die scholen maakten en die we hebben opgenomen, zien we een enkele keer de aparte positie van SBO en SO benadrukt (vervoer en aard van het aanbod).

Samenvattend

De responsgroep is groot genoeg om uitspraken over cultuureducatie op scholen voor primair onderwijs in de provincie Noord-Holland te kunnen doen, maar wijkt op twee kenmerken af van de totale populatie: de achterstandsscores en het aantal leerlingen. Er zitten relatief weinig scholen met minder dan 100 leerlingen in de responsgroep en de achterstandsscore per leerling is lager dan gemiddeld in Noord-Holland. Wat betekent dat voor de uitkomsten?

- Het leerlingenaantal lijkt nauwelijks van invloed op de uitkomsten, met een uitzondering: scholen met veel leerlingen hebben meer taakuren voor de icc'er.
- Het aantal leerlingen met een achterstandsscore blijkt landelijk wel een aantal verschillen op te leveren, maar die zien we in de resultaten voor Noord-Holland slechts gedeeltelijk terug.

3. Belang van cultuureducatie: visie en organisatie

In dit hoofdstuk geven we de antwoorden van de scholen weer op de vragen over: deelname aan subsidieregelingen cultuureducatie; al dan niet een (vastgelegde) visie op cultuureducatie; aanwezigheid en aantal uur van een interne cultuurcoördinator; apart budget voor cultuureducatie; rol van ouders en visie op cultuureducatie als middel om gelijke kansen te realiseren.

3.1 Deelname aan subsidieregelingen

Tabel 3: Neemt uw school deel aan een van de programma's 'Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020'? (N=128)

Ja, omdat wij als school bewust hebben gekozen om deel te nemen aan het programma	62 (48,4%)
Ja, in onze regio/gemeente nemen alle scholen deel aan het programma	19 (14,8%)
Weet ik niet	16 (12,5%)
Nee, met een andere reden, namelijk	15 (11,7%)
Nee, omdat wij als school bewust hebben gekozen om niet deel te nemen	6 (4,7%)
Nee, omdat in onze regio de mogelijkheid niet werd geboden	4 (3,1%)
Ja, omdat ons schoolbestuur heeft besloten om deel te nemen aan het programma	3 (2,3%)
Ja, met een andere reden, namelijk	3 (2,3%)
Nee, omdat ons schoolbestuur heeft besloten om niet deel te nemen	0

Meer dan de helft van de scholen (68%) neemt deel aan een programma CmK in de huidige periode. Het grootste deel daarvan heeft er bewust voor gekozen. Bijna 15 procent geeft aan dat alle scholen in de betreffende gemeente of regio deelnemen. De drie scholen die een andere reden hebben om deel te nemen, geven aan:

- als ICC'er maak ik jaarlijks met het team een eigen programma en af en toe neem ik deel aan het programma of een onderdeel ervan
- pilot gemeente
- cultuurpartner

Van de scholen die niet meedoen (19%) heeft de meerderheid een andere reden:

- startende school dus andere prioriteiten
- wij passen het aanbod altijd aan aan onze Unitthema's
- we volgens ons eigen plan.
- is mij niet bekend
- we kiezen ieder jaar een activiteit die goed voelt voor de doelgroep
- we doen mee met triade
- na een dubbele wisseling van directie, twee jaar achter elkaar, is dit verwaterd. We waren als school begonnen met de cultuurloper, dit is echter na een jaar gestopt
- wij organiseren het zelf n.a.v. het thematisch werken
- er was geen keuze meer toen ik kwam op 1-8-2017
- we hebben een eigen programma m.b.t. cultuureducatie, dat is in ontwikkeling
- voordat ik als icc'er op school was, is er gekozen voor Hart van Haarlem als cultureel partner
- we hebben een muziek- en kunstdocent
- we wisten hier niet vanaf

- omdat wij deelnemen aan CuCo
- wij hebben een bovenschoolse cultuurcoördinator, zij organiseert alles voor ons

Tabel 4: Heeft uw school deelgenomen aan een van de programma's 'Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016'? (N=129)

Ja	49 (38,0%)
Nee	42 (32,6%)
Weet niet	38 (29,5%)

In een eerdere periode (2013-2016) deden ongeveer evenveel scholen wel als niet mee aan een programma CmK. Het lijkt erop dat in de huidige periode meer scholen deelnemen, maar bijna een derde van de scholen weet niet of de school meedeed.

Tabel 5: Neemt uw school deel aan de regeling 'Impuls Muziekonderwijs' of heeft uw school dat in het verleden gedaan? (N=131)

Nee	77 (59,2%)
Ja, wij zijn actief bezig	29 (22,3%)
Ja, wij hebben hieraan deelgenomen en het traject hiervoor is reeds afgerond	12 (9,2%)
Weet ik niet	9 (6,9%)
Nee, wij hebben wel een aanvraag ingediend, maar deze is afgewezen	3 (2,3%)

Bijna een derde van de scholen neemt deel aan de regeling Impuls Muziekonderwijs van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Drie scholen hadden dat willen doen, maar hun aanvraag is niet gehonoreerd.

Tabel 6: Is uw school betrokken bij de regeling 'Professionalisering muziekonderwijs pabo's'? (N=128)

Weet ik niet	60 (46,9%)
Nee	58 (45,3%)
Ja, via stages van pabo-studenten	4 (3,1%)
Ja, via een regionaal netwerk	0
Anders, namelijk	6 (4,7%)

Een heel klein aantal scholen (3%) is betrokken bij de regeling die de vaardigheden van beginnende leerkrachten op het gebied van muziek moet vergroten, bijna de helft van de scholen weet niet of de school erbij betrokken is.

Zes scholen hebben aangegeven dat zij via de gemeente of het schoolbestuur betrokken zijn bij de regeling Professionalisering muziekonderwijs pabo's. De gemeente speelt geen rol bij de regeling, dus waarschijnlijk haalt men regelingen door elkaar.

3.2 Visie

Tabel 7: Heeft uw school een visie op cultuureducatie? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Ja, deze visie is vastgelegd in een cultuurbeleidsplan	102 (77,9%)
Ja, deze visie is vastgelegd in het schoolplan en/of de schoolgids	34 (26,0%)
Ja, maar deze visie is niet schriftelijk vastgelegd	9 (6,9%)
Nee, maar we zijn ermee bezig	7 (5,3%)
Nee, andere reden	1 (0,8%)

Meer dan driekwart van de scholen heeft een visie op cultuureducatie die vastgelegd is in een cultuurbeleidsplan. Dat is aanmerkelijk meer dan landelijk (50%). Ook heeft ruim een kwart van de(ze) scholen de visie vastgelegd in het schoolplan en/of de schoolgids. Dat komt overeen met de laatste landelijke meting.

"Cultuureducatie om kinderen met alle culturele domeinen kennis te laten maken en zich erin te ontwikkelen. Dat is belangrijk voor hun algehele ontwikkeling!"⁴

Tabel 8: Hoe is de visie op cultuureducatie herkenbaar in de praktijk van de school? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Deze is zichtbaar in de samenwerking die wij hebben met culturele instellingen	83 (63,4%)
Deze is vertaald in een activiteitenprogramma	75 (57,3%)
Deze is zichtbaar in de manier waarop de groepsleerkrachten cultuureducatie verzorgen in de klas	60 (48,8%)
Deze is zichtbaar in de doorgaande leerlijn die het team gebruikt	49 (37,4%)
Deze is zichtbaar in de professionaliseringsplannen voor het team	41 (31,3%)
Deze is anders zichtbaar, namelijk:	17 (13,0%)
Wij hebben deze visie nog niet vertaald naar de praktijk	9 (6,9%)

Bij een groot deel van de scholen (63%) is de visie zichtbaar in de samenwerking met culturele instellingen. Ook zien we dat scholen de visie vertalen in het activiteitenprogramma (57%). Deze uitkomsten komen overeen met de landelijke uitkomsten. Slechts enkele scholen hebben de visie nog niet vertaald naar de praktijk op school. Uit de statistische analyse blijkt dat scholen in de plattelandsgebieden vaker hebben aangegeven dat de visie zichtbaar is in de doorgaande leerlijn die het team gebruikt dan de steden.

"Vind het erg jammer dat ons schoolbestuur zo de nadruk legt op digitalisering in plaats van ontwikkeling van leerlingen in de breedste zin van het woord. Kinderen moeten ervaren en weten wat theater/muziek/museum is en weten dat ze daarin later ook kunnen gaan werken."

"Door de Coronacrisis is cultuureducatie op onze school op de achtergrond beland."

⁴ De laatste vraag van de vragenlijst was een open vraag waarin scholen nog iets kwijt konden wat niet aan bod was geweest. 23 scholen hebben hier nog wat opgeschreven. Deze opmerkingen hebben we in het rapport opgenomen bij de paragraaf over het betreffende onderdeel.

3.3 Interne cultuurcoördinator

Tabel 9: Is of zijn er cultuurcoördinatoren op uw school (N=131)

Ja, we hebben gecertificeerde cultuurcoördinator(en) in dienst	108 (83,1)
Ja, we hebben cultuurcoördinator(en) in dienst, maar die heeft/hebben geen opleiding gevolgd	18 (13,8)
Nee	4 (3,1%)

De overgrote meerderheid van de scholen in Noord-Holland heeft een icc'er (97%). Dat is meer dan landelijk (86%). Het grote aantal scholen met een icc'er kan verklaren waarom in Noord-Holland meer scholen dan landelijk een cultuurbeleidsplan hebben.

"Tijdens het eerste en het tweede CMK traject waren er 2 icc'ers aan de school verbonden. Dat werkte heel goed, omdat je de taken goed kon verdelen. Inmiddels is een van de 2 met pensioen en de icc'er die nu nog overblijft gaat na een jaar ook met pensioen. Het is naar mijn idee essentieel dat er een nieuwe icc'er opgeleid wordt, maar daar moet dan wel tijd en animo voor zijn."

Het gemiddeld aantal uren dat icc'ers hebben voor hun taak is 35,5 per jaar. Dat is iets meer dan landelijk (30 uur per jaar) en kan te maken hebben met de ondervertegenwoordiging van scholen met minder dan 100 leerlingen in de responsgroep. De school met de minste taakuren voor de icc'er in Noord-Holland heeft 4 uur per schooljaar, de school met de meeste taakuren heeft 120 uur. Evenals landelijk het geval is, is er dus een grote spreiding in antwoorden.

"Ik ben als contactpersoon aangesteld, heb niet de ICC opleiding gedaan, maar ben wel altijd betrokken geweest bij de icc-vergaderingen en in het begin met het opstarten van de kennisbank."

3.4 Budget

Tabel 10: Is cultuureducatie als aparte post opgenomen in de begroting van de school? (N=130)

Ja	78 (60,0%)
Nee	29 (22,3%)
Weet niet	23 (17,7%)

Een ruime meerderheid van de scholen (60%) heeft cultuureducatie als aparte post op de begroting. Dat komt overeen met het landelijke beeld.

Tabel 11: Welke financiële middelen zet uw school in ten behoeve van cultuureducatie? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

€ 15,78 per leerling uit de prestatiebox (incl. € 3,- museumbezoek)	91 (69,5%)
Gemeentelijke subsidie	51 (38,9%)
Bijdrage van ouders	46 (35,1%)
Reguliere bijdrage van het bestuur uit de lumpsum	40 (30,5%)
Impuls Muziekonderwijs	25 (19,1%)
Anders	16 (12,2%)
Sponsorgelden	7 (5,3%)
Extra geld van het bestuur	6 (4,6%)
Ik heb hier onvoldoende zicht op	20 (15,3%)

De middelen uit de prestatiebox zijn de voornaamste bron van inkomsten voor cultuureducatie (70%). Het percentage scholen in het landelijk onderzoek dat de middelen uit de prestatiebox inzet is 71 procent, dus daarin is geen verschil ten opzichte van de scholen in Noord-Holland. Ongeveer 30 procent van de scholen heeft niet aangegeven prestatiebox-middelen in te zetten voor cultuureducatie. Het kan zijn dat niet elke school ervan op de hoogte is dat zij deze middelen in de lumpsum ontvangt, want 15 procent vindt dat zij onvoldoende zicht hebben op de financiering van cultuureducatie. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de volgende opmerking van een van de scholen: '11,76 euro uit de Prestatiebox wist ik, maar de 3 euro museumbezoek was mij niet bekend. Ik vind het nog heel vaag wanneer je waar recht op hebt.' Uit eerder onderzoek weten we dat de middelen soms niet (in zijn geheel) naar de scholen worden doorgesluisd door het schoolbestuur en bijvoorbeeld worden ingezet voor cultuureducatie op bovenschools niveau.

Daarnaast zien we dat steeds ongeveer een derde van de scholen ook gebruik maakt van gemeentelijke subsidie, een bijdrage van ouders en een bijdrage van het bestuur. Uit de statistische analyse blijkt dat de steden (G40) vaker uit de gemeentelijke subsidie financieren dan de plattelandsgebieden. Opvallend is dat in de landelijke monitor slechts 19 procent van de scholen gebruik maakt van bijdragen van ouders, in Noord-Holland doet 35 procent van de scholen dat, veel meer dus. Wellicht dat de ondervertegenwoordiging van scholen met een hoge achterstandscore in de responsgroep hier debet aan is.

Bijna een vijfde van de scholen benut ook de Impuls Muziekonderwijs. Dat komt ongeveer overeen met het aantal scholen dat deelneemt aan de regeling (tabel 5). Landelijk ligt dat percentage iets hoger: 29 procent.

In de categorie 'Anders' zijn de volgende opmerkingen gemaakt:

- Voor de gemeentelijke subsidie moet je veel op papier zetten, dat vind ik jammer.
- 11 euro per kind inclusief museumbezoek groep 8, leerlijn Muziek...Subsidie Impuls Muziekonderwijs is afgesloten. Nu komen we eigenlijk geld tekort voor programma zoals beschreven in cultuurbeleidsplan.
- Gemeentelijke subsidie?
- Ik begroot het in de jaarlijkse begroting voor thematisch onderwijs
- Deel van budget werkdruk
- 10 euro per leerling
- Gelden van CMK subsidie
- Rotary sponsorgeld voor muzikeducatie. We hebben een eigen muziekleerkracht
- Schoolbudget
- CMK
- Bijdrage van Oudercommissie
- 7 euro per leerling
- Ongeveer 12 euro per kind
- Wellicht een deel door bestuur
- Fonds voor Cultuurparticipatie

"Zo min mogelijk loketten voor subsidieaanvraag (gemeentes en provincie moeten beter samenwerken). Niet steeds nieuwe regelingen voor subsidies, maar structurele fondsen voor scholen. En anders: aanvragen zo simpel mogelijk houden: de uren die ik maak (en de salariskosten voor die uren) om subsidiegelden binnen te halen, wegen soms niet of nauwelijks op tegen het bedrag dat je daarvoor krijgt."

“Ik vind de verschillende disciplines zeer belangrijke vakken voor de totale ontwikkeling van het kind en ik vind het een gemiste kans dat er veel tijd in het aanvragen van subsidies gaat zitten. Voor de andere vakken is er ook gewoon genoeg budget. Waarom voor cultuureducatie niet? Die tijd zouden we beter kunnen besteden aan het bedenken van projecten, themalessen, e.d.”

3.5 Rol van de ouders en gelijke kansen

Tabel 12: Betrokkenheid ouders bij cultuureducatie (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Ouders begeleiden culturele activiteiten buiten het schoolgebouw (bijvoorbeeld vervoer)	101 (77,1%)
Ouders helpen mee in de klas bij de kunst- en cultuurvakken	59 (45,0%)
Via de ouderraad, MR	53 (40,5%)
Ouders geven workshops	24 (18,3%)
Anders	7 (5,3%)

Meer dan driekwart van de scholen krijgt hulp van ouders bij buitenschoolse culturele activiteiten, bij iets minder dan de helft van de scholen helpen ouders in de klas en dat geldt ook voor de betrokkenheid van ouders bij cultuureducatie via de ouderraad of MR.

“Doordat we een kleine school zijn hebben we weinig financiële middelen. Tevens hebben we altijd een vervoersprobleem. Daarnaast hebben onze kinderen ook geen gelijke kansen. Muzieklessen buiten school zijn niet te betalen voor onze ouders, om maar een voorbeeld te noemen.”

Tabel 13: Ondersteunt u leerlingen uit gezinnen waar thuis geen geld is voor lessen op het gebied van kunst of cultuur bij het aanvragen van financiële ondersteuning? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Nee, dat ligt niet binnen onze mogelijkheden	54 (41,2%)
Ja, we attenderen leerlingen op de mogelijkheid om een dergelijke aanvraag te doen	49 (37,4%)
Eén of enkele van onze leerkrachten zijn intermediair voor het jeugd cultuurfonds	24 (18,3%)
Ja, we verwijzen leerlingen naar degenen die hen met de aanvraag kunnen ondersteunen	18 (13,7%)
Ja, we doen zelf aanvragen voor onze leerlingen	5 (3,8%)

Hoe zit het met de ondersteuning van leerlingen die van huis uit weinig mogelijkheden hebben voor culturele activiteiten? Meer dan de helft van de scholen (59%) vindt – net als in de landelijke monitor - dat dit tot de mogelijkheden van de school behoort, waarbij het het meest voorkomt dat zij leerlingen attenderen op de mogelijkheid een aanvraag te doen (37%). Dat percentage is lager dan landelijk (46%). Ook zijn er in Noord-Holland minder scholen die zelf aanvragen doen voor hun leerlingen (4%) dan landelijk (15%). Omdat er in de respons minder scholen met een hoog aantal achterstandsleerlingen aanwezig is, is het percentage scholen dat ondersteuning biedt aan deze groep waarschijnlijk lager.

Dat wordt ondersteund door de statistische analyse waaruit blijkt dat scholen met meer onderwijsachterstanden (een hogere achterstandscore per leerling) en scholen in de steden meer doen om leerlingen te ondersteunen bij het aanvragen van financiële ondersteuning.

3.6 Oordeel over kwaliteit

Tabel 14: Tevredenheid over kwaliteit van cultuureducatie op school (N=130)

	Heel ontevreden	Ontevreden	Tevreden	Heel tevreden
De kwaliteit van het cultuureducatieve aanbod van externe partijen	0	2 (1,5%)	107 (82,3%)	21 (16,2%)
De kwaliteit van het cultuureducatieve aanbod dat u en uw team zelf verzorgen	0	24 (18,5%)	90 (69,2%)	16 (12,3%)

De meerderheid van de scholen is tevreden over het aanbod: nog meer over het deel dat door externen wordt verzorgd (82%) dan het deel dat ze zelf verzorgen (69%). Deze percentages liggen hoger dan landelijk. Het percentage scholen dat ontevreden is over het eigen aanbod (19%) komt wel ongeveer overeen met landelijk (23%).

“Te weinig tijd in een overvol lesprogramma.”

“De ontwikkelingen wat betreft de maatregelen rond covid-19 ook van invloed op de invulling van de activiteiten. Het hebben van een missie en visie is nog belangrijker dan voorheen. We moeten oppassen dat cultuureducatie niet wordt gezien als een 'leuke' oplossing voor het lerarentekort en het hapsnap en ad hoc wordt ingezet.”

Tabel 15: Rapportcijfer voor cultuureducatie op school ; N=131)

1	0
2	0
3	0
4	3 (2,3%)
5	8 (6,1%)
6	29 (22,1%)
7	62 (47,3%)
8	23 (17,6%)
9	6 (4,6%)
10	0
Gemiddelde	6,85

De meeste scholen geven een 7 als rapportcijfer, dat komt overeen met het landelijke beeld. De scholen die een lager cijfer geven, geven vooral een 6. Ook zijn er scholen (18%) die een acht geven.

Bij deze vraag was ruimte voor toelichting: 61 scholen hebben daar gebruik van gemaakt. Zij noemen als aandachtspunten/uitleg:⁵

- Het verbeteren van de kwaliteit van cultuureducatie staat op de agenda.
- Er wordt gezocht naar het integreren van cultuureducatie met thema's en de zaak- en kunstvakken.
- Er is gebrek aan tijd en geld om meer te realiseren dan nu gedaan wordt, bijvoorbeeld een school die schrijft: “We zijn een kleine school met beperkte financiële middelen. Wat voor ons een belangrijk struikelblok is, is het verzorgen van vervoer.” Een ander school: “Er wordt makkelijk een creatieve les overgeslagen omdat er van taal o.i.d. wat herhaald moet worden.”

⁵ We hebben de antwoorden gecategoriseerd.
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

- Het aanbod is afhankelijk van de leerkracht, bijvoorbeeld: "Elke leerkracht doet zijn eigen ding."
- De doorgaande lijn is nog een aandachtspunt. "Er wordt van alles aangeboden, maar er is niet echt een duidelijke lijn."
- Cultuureducatie zou een meer structurele plek op school moeten krijgen: "Ik streef naar een meer vaste plaats binnen het aanbod. Het blijkt nu nog te vaak afhankelijk van de leerkrachten. Hun kennis en ervaring en beleving is van cruciaal belang. De wisselingen binnen het team hebben grote invloed." Een andere school: "Wat betreft overige cultuur is het ook een goed gevuld programma, maar is er totaal geen verbinding met school. De kinderen hebben een paar keer per jaar een leuk ""uitje"" naar een voorstelling of museum."
- Door het coronavirus en de coronamaatregelen is er minder aandacht geweest voor cultuureducatie.

3.7 Knelpunten bij aanbod cultuureducatie

Tabel 16 : Ervaren drempels bij het aanbieden van cultuureducatieve activiteiten (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Onvoldoende tijd leerkrachten	92 (70,2%)
Onvoldoende financiële middelen voor de inkoop van culturele activiteiten	77 (58,8%)
Onvoldoende middelen voor vervoer leerlingen	63 (48,1%)
School stelt andere prioriteiten	39 (29,8%)
Beschikbare aanbod sluit niet aan bij de leerlingen op onze school	10 (7,6%)
Anders	25 (19,1%)
Ouders zijn niet betrokken	9 (6,9%)
Beschikbare aanbod sluit niet aan bij de visie van de school	7 (5,3%)
Culturele instellingen passen niet bij de visie van de school	5 (3,8%)

De scholen konden aangeven welke drempels zij ervaren bij het aanbieden van cultuureducatieve activiteiten. We zien dat tijd van leerkrachten het meest als knelpunt wordt ervaren, gevolgd door geld. Voor bijna de helft van de scholen is vervoer een probleem. Uit de statistische analyse blijkt dat scholen met meer onderwijsachterstanden de betrokkenheid van ouders en de aansluiting van het aanbod bij de leerlingen vaker als drempel ervaren.

In de categorie 'Anders' is ingevuld:

- Deskundigheid leerkrachten.
- Onvoldoende tijd en kennis om een leerlijn op te zetten.
- Tijd binnen het lesrooster om echt ruim voldoende tijd te maken voor cultuureducatie.
- Beschikbare aanbod sluit niet altijd aan bij de inhoud van onze thema's.
- Lerarentekort. Afstemming binnen de school. Meer sturen op meerjarenplan. Veel nieuwe leerkrachten, waardoor de aandacht vooral gaat naar inwerken en de uitvoering van het programma wat ligt.
- Onvoldoende kennis en vaardigheden van de leerkrachten.
- Voor deze activiteiten is extra geld nodig. We vragen hier dan subsidie voor aan. Dit is echt een heel gedoe en daarom een drempel.
- Tijdsgebrek.
- Onvoldoende kennis bij de leerkrachten.

- Tijdrovende subsidieaanvragen invullen.
- Niet elk project is kwalitatief goed.
- Niet voldoende leerkrachten om met de leerlingen mee te gaan om een uitje optimaal te regelen buiten de school. De leerlingen op het speciaal onderwijs vinden een activiteit spannend en hebben hier veel begeleiding bij nodig.
- Inspectie vindt het geen belangrijk onderdeel, waardoor het snel een ondergeschoven kindje wordt in vergelijking met rekenen, taal, spelling waar wel echt op wordt gescoord.
- Het leeft niet binnen het team.
- Wisselingen in het team.
- Veel wisselingen in team en corona zorgen voor onrust. Nu gaat onze aandacht eerst naar de basisvakken en plannen we veel voor het nieuwe jaar.
- Planning.
- Leerkrachtentekort zorgt voor onvoldoende kwaliteit. Door veel tijdelijke invalkrachten wordt er bijna niet geïnvesteerd in de kwaliteit en borging van cultuureducatie.
- Dit wordt bovenschools georganiseerd en dat zal voorlopig zo blijven in verband met aanstelling vakleerkrachten.
- Ouders zijn wel betrokken, maar tijdens schooltijden niet inzetbaar.
- Op dit moment ervaren we weinig knelpunten (buiten corona genomen dan).
- Weinig drempel ervaring. We zijn een school voor VSO met leerlingen met een beperking en zijn gewend om het als een uitdaging te zien en op te lossen, welke drempel dan ook.

We zien dat personeel nogal eens een belemmering vormt (wisselingen, lerarentekort, onvoldoende deskundigheid, onvoldoende draagvlak). Een enkeling vindt het aanvragen van subsidie tijdrovend.

3.8 Samenvatting

De meerderheid van de scholen neemt deel aan een programma Cultuureducatie met Kwaliteit in de huidige periode en heeft daar bewust voor gekozen. Ruim een derde deed mee in de vorige periode, maar ook bijna een derde weet niet of de school toen meedeed. Een derde van de scholen neemt deel aan de Impuls Muziekonderwijs. Er zijn nauwelijks scholen die betrokken zijn bij de regeling Professionalisering muziekonderwijs pabo's.

Vrijwel alle scholen hebben een vastgelegde visie op cultuureducatie, driekwart heeft een cultuurbeleidsplan. De visie is vooral zichtbaar in de samenwerking met culturele instellingen, de helft van de scholen vertaalt het naar een activiteitenprogramma. Ongeveer een derde ziet de visie terug in de doorgaande lijn.

Bijna alle scholen hebben een interne cultuurcoördinator. Deze heeft gemiddeld 35,5 uur per jaar voor de taken, maar er zijn flinke verschillen tussen de scholen: de uren variëren tussen de 4 en 120. Uit de statistische analyse blijkt dat scholen met meer leerlingen gemiddeld ook meer taakuren hebben voor de icc'er

Een zeer ruime meerderheid van de scholen heeft apart budget voor cultuureducatie, waarbij de middelen uit de prestatiebox voor meer dan driekwart van de scholen een inkomstenbron zijn. De scholen in de steden hebben vaker ook gemeentelijke middelen voor cultuureducatie tot hun beschikking.

Meer dan driekwart van de scholen kan ouders betrekken bij het begeleiden van culturele activiteiten buiten het schoolgebouw, iets minder dan de helft heeft ook hulp van ouders in de klas.

Ruim de helft van de scholen vindt dat zij iets moeten doen voor leerlingen die van huis uit minder kansen hebben om met kunst en cultuur in aanraking te komen. Zij attenderen leerlingen dan vooral op de mogelijkheid een aanvraag te doen voor financiële ondersteuning. De meeste scholen zijn tevreden over de kwaliteit van cultuureducatie op hun school, nog meer over het externe aanbod dan over het programma dat zij zelf verzorgen. Wel ervaart een flink aantal scholen drempels bij het aanbieden van activiteiten. Daarbij is gebrek aan tijd de belangrijkste, gevolgd door financiën en vervoer.

4. Het programma: samenhang en doorgaande lijn

Dit hoofdstuk gaat in op het binnenschoolse programma voor cultuureducatie, dat wil zeggen: het programma voor cultuureducatie, zoals dat op het rooster staat. De scholen hebben vragen beantwoord over de samenhang binnen het programma, de doorgaande lijn, de verbinding tussen het binnen- en buitenschoolse deel cultuureducatie en over erfgoed.

4.1 Samenhang binnen het programma en met andere vakken

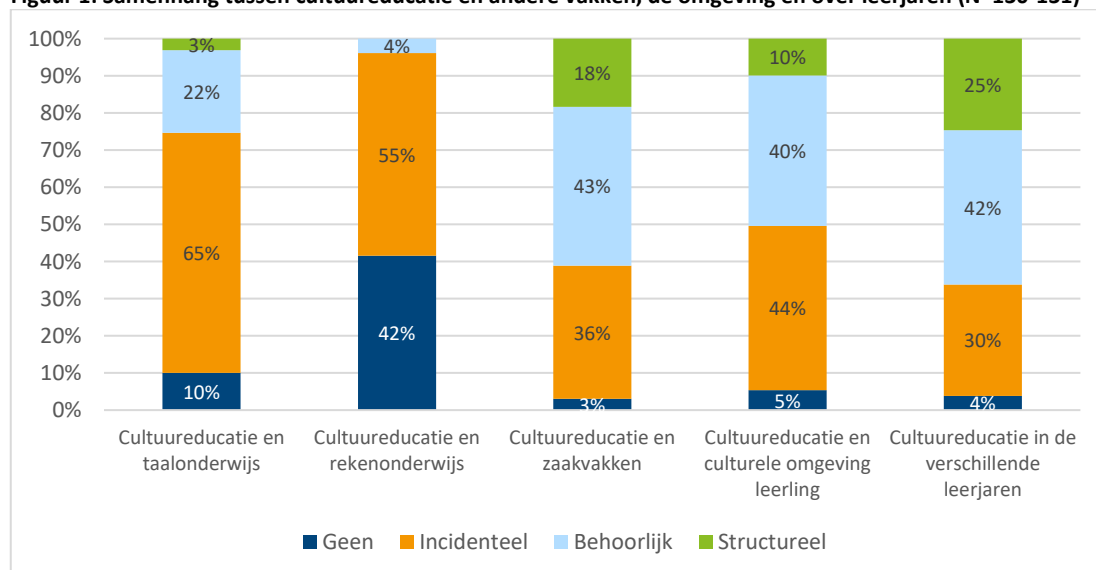
Tabel 17: In hoeverre is er samenhang binnen cultuureducatie (bijvoorbeeld tussen muziek en drama of tussen tekenen en erfgoed)? (N=130)

Sommige vakken zijn – bijvoorbeeld qua thema of onderwerp - op elkaar afgestemd	81 (62,3%)
Er is sprake van losstaande vakken	38 (29,2%)
Er is sprake van één samenhangend cultuurprogramma	11 (8,5%)

De meeste scholen hebben sommige onderdelen van de kunst- en cultuurvakken op elkaar afgestemd (62%). In het landelijk onderzoek ligt dat percentage lager (48%). In Noord-Holland hebben minder scholen dan landelijk aangegeven dat er vooral sprake is van losstaande vakken (respectievelijk 29 en 44%). Er zijn weinig scholen met één samenhangend programma. Dat is ook landelijk het geval.

“Naar mijn idee moet het meer verweven worden bij alle vakken. Studenten op de PABO zouden hierin meegenomen moeten worden. Voor een brede basis voor leerlingen, waarin talenten worden aangeboord bij leerlingen door kennis te maken met cultuur.”

Figuur 1: Samenhang tussen cultuureducatie en andere vakken, de omgeving en over leerjaren (N=130-131)

Cultuureducatie kan ook geïntegreerd worden met andere vakken. Samenhang komt naar verhouding het vaakst voor bij de zaakvakken (lichtblauw en groen: 61%) en ook brengt de helft van de scholen samenhang aan tussen cultuureducatie en de culturele omgeving van

Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland 22 Sardes, 2020

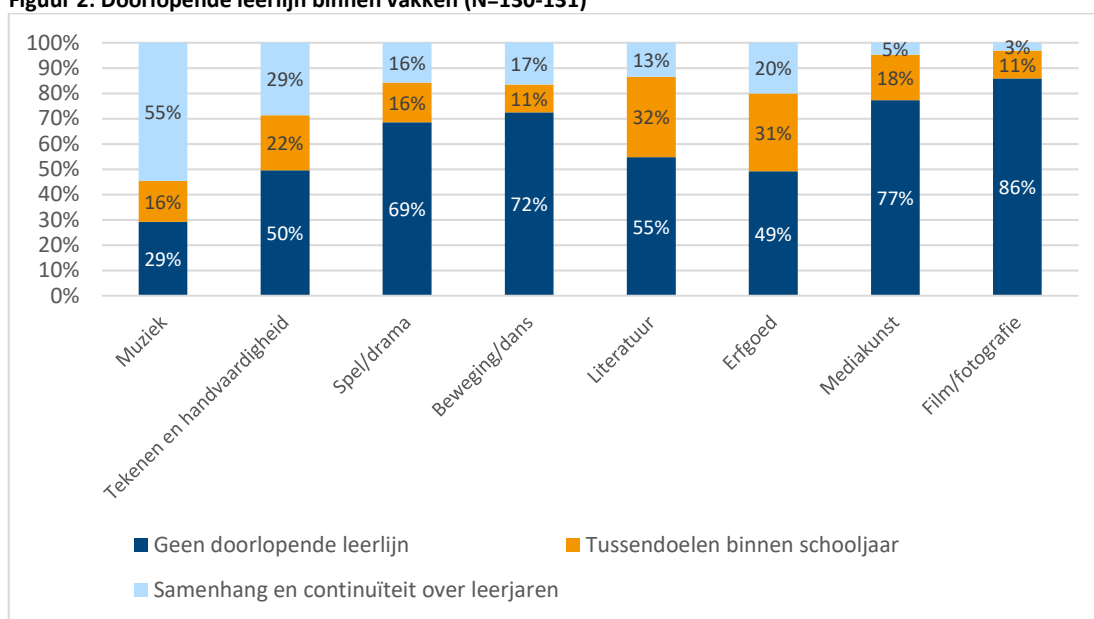
leerlingen. Met taal en rekenen worden kunst en cultuur vooral incidenteel gecombineerd (oranje: taal 65% en rekenen 55%).

De laatste staaf in de grafiek gaat over samenhang over de leerjaren. Twee derde van de scholen geeft aan dat er structureel of behoorlijke samenhang is over de verschillende leerjaren. Dit beeld wijkt niet af van het landelijke beeld.

“We passen het in binnen thematisch werken”

4.2 Doorgaande lijn

Figuur 2: Doorlopende leerlijn binnen vakken (N=130-131)

De scholen vulden voor verschillende onderdelen van cultuureducatie in of er sprake is van een doorlopende leerlijn. Die is het meest te zien bij muziek, waarbij de scholen in Noord-Holland vaker aangaven dat er samenhang en continuïteit is over de leerjaren dan landelijk (55% tegenover 35%).

Voor tekenen/handvaardigheid en literatuur geldt dat de helft van de scholen over een langere periode dan één schooljaar het programma vaststelt. Bijna een derde van de scholen kent voor literatuur en erfgoed tussendoelen per leerjaar (landelijk is dat minder: ongeveer 20%). Bij film/fotografie is er zelden een doorlopende leerlijn. Dat komt overeen met landelijke resultaten.

“We gaan stap voor stap de deelgebieden nieuw leven inblazen van muziek tot drama en van foto tot tekenen.”

4.3 Verbinding binnen- en buitenschoolse programma

Leggen scholen een verbinding tussen het binnenschoolse en het buitenschoolse programma voor cultuureducatie? Minder dan de helft van de scholen heeft deze vraag met 'ja' beantwoord (41%). Aan deze scholen is gevraagd op welke manier zij dat doen.

Tabel 18: Hoe wordt op uw school deze verbinding gelegd tussen binnenschoolse en buitenschoolse cultuureducatie? (meerdere antwoorden mogelijk; (N=53)

Externe partijen bieden activiteiten aan binnen de verlengde schooldag/het brede schoolprogramma	33 (62,3%)
We faciliteren externe partijen met een ruimte op school	27 (50,9%)
We bieden ruimte voor activiteiten die leerlingen na schooltijd samen verrichten	18 (34,0%)
We bieden activiteiten aan binnen de verlengde schooldag/het brede schoolprogramma	12 (22,6%)
Er is een combinatiefunctionaris/cultuurcoach op onze school actief die aandacht heeft voor deze vakken	10 (18,9%)
Enthousiaste, gemotiveerde leerlingen worden doorverwezen	6 (11,3%)
Anders, namelijk:	5 (9,4%)
Talentvolle leerlingen worden doorverwezen	3 (5,7%)

Twee antwoorden zijn het vaakst gegeven. Ten eerste legt bijna twee derde van de scholen de verbinding via de verlengde schooldag die zij door externen in laten vullen. Ten tweede faciliteert de helft van de scholen externe partijen door een ruimte op school beschikbaar te stellen.

Enkele scholen hebben de categorie 'Anders' ingevuld:

- We benaderen partijen om deel te nemen aan onze talentenfabriek.
- Niet aanwezig, want lastig i.v.m. afstand school/thuis i.v.m. speciaal onderwijs.
- De samenwerking met de Bibliotheek Waterland is verstevigd. Er is een Leesconsulent verbonden aan de school.
- Veel buitenschoolse excursies.

De scholen konden een toelichting geven op het onderdeel 'samenhang en doorgaande lijn'. Dat is door 49 respondenten gedaan. Zij noemen als aandachtspunten/uitleg:⁶

- Scholen die thematisch werken proberen ook cultuureducatie aan de thema's te verbinden inclusief culturele uitjes.
- Werken aan de doorgaande lijn staat bij veel scholen op de agenda.
- Sommige scholen volgen methodes (bijvoorbeeld voor muziek) waarin een doorgaande lijn gewaarborgd is.
- Scholen geven aan dat de doorgaande lijn een aandachtspunt is voor de icc'er.
- Sommige scholen geven aan dat er voor sommige disciplines al wel een doorgaande leerlijn is, maar voor andere disciplines nog niet.

⁶ We hebben de antwoorden gecategoriseerd.
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

4.4 Aandacht voor erfgoed

Tabel 19: Hoe komt erfgoed aan bod op uw school? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Als onderdeel van cultuureducatie	90 (68,7%)
Als onderdeel van geschiedenis, aardrijkskunde (onderdelen van oriëntatie op jezelf en de wereld)	81 (61,8%)
In vakoverstijgende projecten en thema's	68 (51,9%)
Als onderdeel van andere vakken, namelijk bij:	15 (11,5%)
Niet	6 (4,6%)

Bijna alle scholen besteden aandacht aan erfgoed. Een groot deel van de scholen doet dat bij cultuureducatie en/of bij de zaakvakken geschiedenis en aardrijkskunde. De helft van de scholen geeft aan dat erfgoed aan de orde komt bij thema's en projecten. In vergelijking met landelijk besteden de scholen in Noord-Holland vaker aandacht aan erfgoed als onderdeel van cultuureducatie (69% tegenover landelijk 57%) en is het minder vaak een onderdeel van de zaakvakken (62% tegenover landelijk 70%). Uit het landelijke onderzoek blijkt dat onder het gering aantal scholen (3%) dat geen aandacht aan cultuureducatie besteedt, scholen met een hoge achterstandscore zijn oververtegenwoordigd. Van vijf van de zes scholen die in dit onderzoek aangaven niet aan erfgoed te werken is de achterstandscore onbekend. We weten dus niet of dit in Noord-Holland ook voornamelijk scholen zijn met een hoge achterstandscore.

4.5 Samenvatting

Bijna twee derde van de scholen heeft sommige onderdelen (kunstdisciplines) binnen cultuureducatie op elkaar afgestemd. Er zijn niet veel scholen die werken met één samenhangend programma voor cultuureducatie. Het combineren van onderdelen van cultuureducatie met andere vakken, zoals taal en rekenen, komt incidenteel voor bij de basisvakken en wat vaker bij de zaakvakken. Wel zien we dat twee derde van de scholen een doorgaande lijn van groep 1 tot en met groep 8 realiseren voor cultuureducatie. Die komt het meest voor bij muziek. Minder dan de helft van de scholen legt een verbinding tussen het binnen- en buitenschoolse programma, met name door cultureel aanbod in een verlengde schooldag.

Vrijwel alle scholen besteden aandacht aan erfgoed, met name bij cultuureducatie, maar ook dikwijls bij aardrijkskunde en geschiedenis.

5. Deskundigheid professionals

In dit hoofdstuk geven we de antwoorden weer van de scholen over de aanwezige expertise op het gebied van cultuureducatie, zowel bij de groepsleerkrachten voor de verschillende onderdelen als door de inzet van vakdocenten.

5.1 Groepsleerkrachten

Tabel 20: Kunt u per vak aangeven of u vindt dat de groepsleerkrachten vakinhoudelijk deskundig genoeg zijn?

	Helemaal niet deskundig	Enigszins deskundig	In redelijke mate deskundig	In grote mate deskundig	N
Muziek	10 (7,7%)	64 (49,2%)	47 (36,2%)	9 (6,9%)	130
Tekenen en handvaardigheid	3 (2,3%)	54 (41,5%)	65 (50,0%)	8 (6,2%)	130
Spel/ drama	13 (10,0%)	78 (60,0%)	37 (28,5%)	2 (1,5%)	130
Beweging/ dans	34 (26,2%)	73 (56,2%)	22 (16,9%)	1 (0,8%)	130
Literatuur	15 (11,6%)	53 (41,1%)	50 (38,8%)	11 (8,5%)	129
Erfgoed	14 (10,8%)	62 (47,7%)	50 (38,5%)	4 (3,1%)	130
Mediakunst	31 (24,4%)	69 (54,3%)	26 (20,5%)	1 (0,8%)	127
Film/ fotografie	33 (25,8%)	74 (57,8%)	21 (16,4%)	0 (0%)	128

De scholen schatten de vakinhoudelijke deskundigheid van de groepsleerkrachten op het gebied van cultuureducatie over het algemeen niet heel hoog in: het antwoord 'enigszins deskundig' komt het meest voor. Het onderdeel waar leerkrachten – naar verhouding – het meest deskundig in zijn, volgens de respondenten, is tekenen/handvaardigheid: 42 procent vindt de groepsleerkrachten enigszins deskundig (landelijk 23%) en de helft van de scholen vindt de groepsleerkrachten daar redelijk deskundig in (landelijk 61%). Daarin wijkt Noord-Holland dus af van het landelijke beeld waar de deskundigheid wat hoger wordt ingeschat. Ook voor muziek zien we dat de deskundigheid enigszins (49%) tot redelijk (36%) wordt ingeschat. Landelijk liggen die percentages op respectievelijk 41 en 43 procent, dus ook hier weer een wat hogere landelijke inschatting. Er blijkt geen samenhang te zijn tussen het al dan niet meedoen aan de Impuls Muziekonderwijs en het oordeel over de deskundigheid van groepsleerkrachten op het gebied van muziek.

Ongeveer een kwart van de scholen vindt de deskundigheid op het gebied van mediakunst en film/fotografie afwezig bij de groepsleerkrachten. Hierin blijken geen significante verschillen te bestaan tussen scholen die deelnemen aan CmK en scholen die dat niet doen.

Tabel 21: Is er budget en tijd geormerkt voor de deskundigheidsbevordering van groepsleerkrachten op het gebied van cultuureducatie? (N=131)

Nee	44 (33,6%)
Ja, zowel tijd als geld	43 (32,8%)
Ja, er is geld gereserveerd	17 (13,0%)
Weet ik niet	17 (13,0%)
Ja, er is tijd gereserveerd	10 (7,6%)

Een derde van de scholen heeft een tijd noch budget gereserveerd voor deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuureducatie. Een bijna even groot deel heeft dat wel gedaan, zowel tijd als budget. Deze percentages komen overeen met de landelijke uitkomsten.

De scholen konden een toelichting geven op het onderdeel 'deskundigheid van de groepsleerkrachten'. Dat is door 58 respondenten gedaan. Zij noemen als aandachtspunten/uitleg:⁷

- De deskundigheid is lastig te beoordelen, geen zicht op.
- Binnen een team kun je gebruikmaken van elkaars talenten. De ene leerkracht heeft veel kennis en gevoel voor muziek en de ander voor toneel etc.
- De prioriteiten binnen het onderwijs hebben niet gelegen bij cultuureducatie. Daardoor is veel deskundigheid weggezaakt en/of nog niet ontwikkeld.
- Er is geen budget en tijd geoormerkt voor deskundigheidsbevordering.
- Jonge leerkrachten zijn deskundiger dan de oudere op het gebied van media en fotografie, maar minder deskundig in taal en muziek.
- Leerkrachten hebben zelf weinig interesse in cultuur, literatuur, drama, dans en erfgoed. Zij gaan zelf ook niet naar het museum of een voorstelling.
- Als kleine school hangt de deskundigheid af van interesse, talent en tijd van de leerkrachten.
- De vakdocent vult het gebrek aan deskundigheid van groepsleerkrachten aan.

De conclusie bij het onderdeel over visie op cultuureducatie, namelijk dat veel afhangt van de leerkracht, zien we ook hier weerspiegeld in de opmerkingen.

"We doen veel, maar het is vooral het ding van de ICC coördinatoren. Niet breed gedragen"

5.2 Vakdocenten

Tabel 22: Zijn er op uw school vakleerkrachten (aangesteld of ingehuurd) voor cultuureducatie? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Ja, we huren vakleerkracht(en) extern in	55 (42,0%)
Nee	50 (38,2%)
Ja, we hebben vakleerkracht(en) in dienst	36 (27,5%)
Ja, we hebben groepsleerkrachten met een vakspecialisatie	22 (16,8%)
Ja, we hebben vakleerkrachten die als vrijwilliger bij ons les geven	5 (3,8%)

Wat minder dan een derde van de scholen (28%) heeft een vakleerkracht voor cultuureducatie in dienst. Dat is meer dan tweemaal zo veel als landelijk (13%). Eveneens ruim een derde van de respondenten heeft geen vakleerkracht voor muziek, beeldend, drama etc. Landelijk ligt dat percentage uiteraard hoger: 41 procent. De meeste scholen huren vakleerkrachten in (42% tegenover landelijk 36%). Uit de statistische analyse blijkt dat de scholen in de steden vaker vrijwilligers inzetten als vakdocent voor cultuureducatie dan scholen in de plattelandsgebieden.

⁷ We hebben de antwoorden gecategoriseerd.
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

Tabel 23: Waarin wordt les gegeven door deze vakleerkrachten? (meerdere antwoorden mogelijk; N=81)

Muziek	69 (85,2%)
Tekenen en handvaardigheid	38 (46,9%)
Beweging/ dans	30 (37,0%)
Spel/ drama	28 (34,6%)
Mediakunst	10 (12,4%)
Erfgoed	5 (6,2%)
Literatuur	3 (3,7%)
Film/ fotografie	3 (3,7%)

De scholen hebben met name vakleerkrachten voor muziek (85%) en in mindere mate voor tekenen en handvaardigheid (47%), beweging/dans (37%) en drama (35%). Dit komt overeen met het landelijke beeld. Logischerwijs blijkt uit de statistische analyse dat scholen die meedoen aan Impuls Muziekonderwijs vaker een vakdocent inzetten voor muziek dan scholen die niet deelnemen.

“Investeren in vakdocenten cultuureducatie (Muziek, Beeldend en Media) is belangrijk”

Tabel 24: Van welk budget wordt de vakleerkracht voornamelijk betaald? (meerdere antwoorden mogelijk; N=81)

Uit eigen budget van school (structureel)	51 (63,3%)
Uit subsidiegelden	42 (51,9%)
Uit werkdrummiddelen	16 (19,8%)
Uit eigen budget van de school (incidenteel)	9 (11,1%)
Geen, de vakleerkrachten zijn vrijwilligers	1 (1,2%)

De vakleerkrachten worden door bijna twee derde van de scholen met een vakleerkracht uit het eigen budget van de school (structureel) betaald. Daarnaast gebruikt de helft van de scholen met een vakleerkracht subsidiegeld hiervoor. Landelijk geeft 33 procent van de scholen aan de vakleerkracht uit structureel schoolbudget te financieren en 47 procent uit subsidiegelden. De scholen in Noord-Holland gebruiken dus veel vaker het eigen budget van de school om de vakleerkracht te financieren.

Vanzelfsprekend blijkt uit de statistische analyse dat de scholen die deelnemen aan Impuls Muziekonderwijs de vakdocent vaker financieren uit subsidiegelden dan de andere scholen.

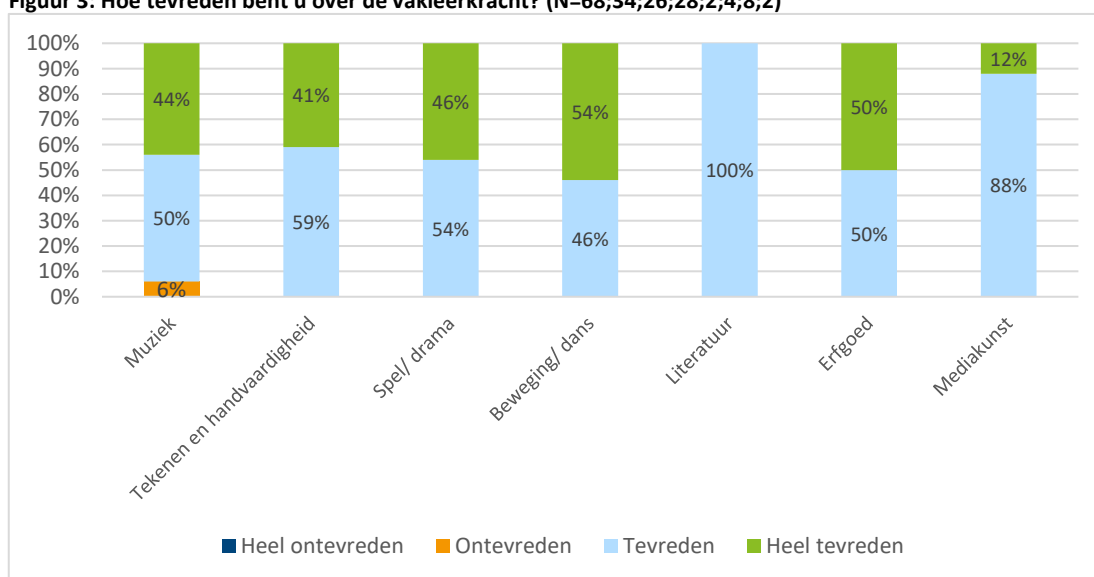
Tabel 25: Welke onderstaande uitspraken over de samenwerking tussen groepsleerkrachten en vakleerkrachten van toepassing op uw school?

	Van toepassing	N
De vakleerkracht neemt lessen over en verlicht de werkdruk van de groepsleerkracht	58 (78,4%)	74
De vakleerkracht en groepsleerkracht geven samen les, waarbij de door co-teaching van elkaar leren (vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch)	32 (44,4%)	72
De vakleerkracht coacht de groepsleerkracht in het verzorgen van cultuureducatie	31 (42,5%)	73
De vakleerkracht en groepsleerkracht werken samen aan de vormgeving van het vak en verdelen de lessen	20 (28,6%)	70

Bijna 80 procent van de scholen geeft aan dat een vakleerkracht lessen overneemt en daarmee de werkdruk verlaagt. Dat komt overeen met het landelijke beeld (78%). Minder dan de helft van de scholen geeft aan dat de vakleerkracht en de groepsleerkracht samen lesgeven en/of dat de vakleerkracht de groepsleerkracht coacht in het verzorgen van cultuureducatie lessen. Landelijk geeft 65 procent van de scholen aan co-teaching te doen en wordt op 52 procent van de scholen de groepsleerkracht door de vakleerkracht gecoacht. Co-teaching gebeurt in Noord-Holland dus relatief weinig in vergelijking met landelijk.

Uit de statistische analyse blijkt dat scholen die deelnemen aan Impuls Muziekonderwijs vaker aan co-teaching doen en vaker samen met de vakdocent de lessen en vakken vormgeven. Dat maakt deel uit van de regeling, dus zien we hier terug.

Figuur 3: Hoe tevreden bent u over de vakleerkracht? (N=68;34;26;28;2;4;8;2)

Vrijwel alle scholen geven aan dat zij tevreden of heel tevreden zijn over de vakleerkracht(en). Er zijn slechts een paar scholen ontevreden over hun vakleerkracht muziek.

De scholen konden een toelichting geven op hun antwoorden over de vakleerkrachten. Deze vraag werd door 46 respondenten ingevuld. De scholen gaven aan dat⁸:

- De vakleerkrachten veel kennis van muziek hebben, maar op pedagogisch-didactisch gebied minder vaardig zijn, bijvoorbeeld: “De vakleerkracht bereid haar lessen tiptop voor, maar heeft vooral in de midden- en bovenbouw veel moeite met orde houden in de klas, waardoor de groepsleerkracht en toch bij moet blijven en hierdoor geen werkdrukvermindering voelt.”
- De vakleerkracht is wegbezuinigd.
- De school de ambitie heeft om een vakdocent in te huren.
- Er goede ervaringen zijn met de leerkrachten via Triade.

⁸ Deze antwoorden zijn gecategoriseerd en samengevat
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

5.3 Samenvatting

De respondenten vinden hun collega's over het algemeen niet heel erg deskundig op het gebied van cultuureducatie. Voor tekenen/handvaardigheid en muziek wordt de deskundigheid nog redelijk ingeschat. Voor de andere kunstdisciplines (spel/drama, beweging/dans, literatuur, erfgoed, mediakunst en film/fotografie) zien we een wisselend beeld, waarbij zelden is aangegeven dat de groepsleerkrachten in grote mate deskundig zijn. Het antwoord 'enigszins deskundig' komt bij alle onderdelen, met uitzondering van tekenen/handvaardigheid, het meest voor. Ondanks de niet erg hoge inschatting van de deskundigheid, heeft een derde van de scholen geen tijd of geld gereserveerd voor deskundigheidsbevordering voor cultuureducatie. Een derde heeft wel tijd en geld gereserveerd.

Nog geen derde van de scholen heeft een vakdocent voor een van de kunstvakken in dienst, het vaakst voor muziek. Een kleine helft van de scholen huurt een vakdocent extern in, waaronder de scholen die meedoen aan de Impuls Muziekonderwijs een belangrijke plaats innemen. De vakdocenten nemen de lessen over en co-teaching komt niet vaak voor. Zij worden voornamelijk betaald uit het budget van de school, met uitzondering van de externe muziekdocenten van de scholen die aan de Impuls Muziekonderwijs meedoen. Die worden uit de subsidie betaald.

6. Samenwerking met de culturele omgeving

In dit hoofdstuk geven we de antwoorden weer van de scholen over de samenwerking met de culturele omgeving, zoals centra voor de kunsten, muziekscholen, musea, erfgoedinstellingen, kunstenaars etc.

Tabel 27: Welk van onderstaande antwoorden is het meest van toepassing op uw school als het gaat om de samenwerking met de culturele omgeving? (N=127)

Onze school maakt gebruik van een beschikbaar aanbod van culturele instellingen	99 (78,0%)
Onze school formuleert een vraag en de culturele instelling speelt hierop in	17 (13,4%)
We ontwikkelen gezamenlijke activiteiten, die we samen uitvoeren	8 (6,3%)
Er wordt niet samengewerkt	3 (2,4%)

Bijna 80 procent maakt gebruik van een beschikbaar aanbod van culturele instellingen, terwijl 13 procent van de scholen zelf een vraag formuleert waar de culturele instelling op inspeelt. Dit komt aardig overeen met het landelijke beeld, respectievelijk 75 procent en 12 procent. Zes procent van de scholen in Noord-Holland ontwikkelt samen met de culturele instelling activiteiten. Landelijk is dit 9 procent. Slechts 2 procent van de scholen geeft aan niet samen te werken met de culturele omgeving (landelijk 4%).

Tabel 28: In hoeverre zijn de volgende uitspraken van toepassing op uw school?

	Niet van toepassing	In redelijke mate van toepassing	In grote mate van toepassing	N
Wij hebben zicht op het aanbod van onze culturele omgeving	3 (2,3%)	62 (47,7%)	65 (50,0%)	130
Wij kopen voor elk schooljaar ad hoc losse activiteiten in	50 (39,1%)	53 (41,4%)	25 (19,5%)	128
Wij kopen een kant-en-klaar kunst- of cultuurmenu/ cultuurtraject in	71 (57,3%)	33 (26,6%)	20 (16,1%)	124
Wij passen een kunst-/cultuurmenu/ cultuurtraject aan onze wensen aan	24 (18,9%)	56 (44,1%)	47 (37,0%)	127
Wij maken zelf een programma voor culturele activiteiten	17 (13,7%)	66 (53,2%)	41 (33,1%)	124
Wij ontwikkelen samen en een (culturele) instelling een cultuurprogramma	59 (48,0%)	48 (39,0%)	16 (13,0%)	123
Wij geven een instelling/organisatie de opdracht een cultuurprogramma samen te stellen op basis van onze wensen	79 (65,3%)	33 (26,6%)	9 (7,4%)	121
Wij hebben afspraken met (culturele) instellingen om buitenschoolse activiteiten te stimuleren (denk aan museumpasjes, kortingskaarten e.d.)	96 (77,4%)	23 (18,5%)	5 (4,0%)	124

Bijna alle scholen (98%) geven aan in redelijke of grote mate zicht te hebben op het aanbod van de culturele omgeving. Dat is meer dan landelijk (82%). Verder blijkt:

- 61 procent van de scholen geeft aan elk schooljaar ad hoc losse lessen in te kopen. Dit is twee keer zoveel als landelijk (33%).
- 43 procent van de scholen koopt een kant-en-klaar kunst- of cultuurmenu in. Dat komt overeen met landelijk (45%).
- 81 procent past een kunst- of cultuurmenu aan aan de eigen wensen, landelijk is dit slechts 48 procent.

- Veel meer scholen in Noord-Holland dan landelijk maken (ook) zelf een programma voor culturele activiteiten (86% tegenover landelijk 40%).
- 35 procent van de scholen geeft een culturele instelling de opdracht een cultuurprogramma samen te stellen op basis van de wensen van de school. Landelijk doet 20 procent van de scholen dit.
- 23 procent van de scholen geeft aan dat zij afspraken hebben met culturele instellingen om buitenschoolse activiteiten te stimuleren. Dit is meer dan landelijk (12%).
- 52 procent van de scholen ontwikkelt samen met de culturele instelling een cultuurprogramma. Dit is twee keer zoveel als landelijk (28%).⁹

Het is opvallend dat nogal wat respondenten bij veel opties hebben aangegeven dat dat voor hun school van toepassing is. Dat kan betekenen dat de scholen een mix gebruiken: een eigen programma in combinatie met ad hoc activiteiten of zowel een kunstmenu als een instelling de opdracht geven iets voor de school te ontwikkelen.

Tabel 29: Met welke externe partners werkt u op uw school samen voor cultuureducatie? (meerdere antwoorden mogelijk; N=131)

Professionele cultuureducatie-instelling (zoals een muziekschool, centrum voor de kunsten of kennis/expertisecentrum cultuureducatie)	104 (78,6%)
Bibliotheek	103 (78,6%)
(Individuele) professionele kunstenaar (zoals een muzikant, regisseur, beeldend kunstenaar)	71 (54,2%)
Professionele culturele instelling (zoals een orkest, theatergezelschap, (rijks)museum of schouwburg)	51 (38,9%)
Amateurvereniging of vrijwilligersstichting (zoals een harmonie, toneelvereniging of lokaal museum gerund door vrijwilligers)	25 (19,1%)
(Hoger) onderwijsinstelling (zoals een pabo, hogeschool voor de kunsten of conservatorium)	4 (3,1%)

Bijna 80 procent van de scholen werkt samen met professionele cultuureducatie-instellingen. Dat is veel meer dan landelijk (51%). Ook werkt bijna 80 procent samen met de bibliotheken, dat is ongeveer evenveel als landelijk. Uit de statistische analyse blijkt dat de scholen in grotere gemeenten vaker samenwerken met de bibliotheken dan de scholen in plattelandsgebieden. Ongeveer de helft van de scholen werkt samen met professionele kunstenaars (zzp'ers), ruim een derde met professionele culturele instellingen. Dat is evenveel als landelijk. Negentien procent van de scholen werkt samen met een amateurvereniging of vrijwilligersstichting, ook dat is gelijk aan het landelijke beeld. Slechts 3 procent van de scholen werkt samen met een (hoger) onderwijsinstelling. Dit is veel minder dan landelijk, landelijk ligt dit percentage op 18 procent. We zagen al dat slechts vier scholen aangaven betrokken te zijn bij de regeling Professionalisering Muziekonderwijs op de pabo's en dat een groot aantal scholen dit niet weet. Er lijkt dus zeer beperkt samenwerking met een pabo en conservatorium in het kader van cultuureducatie vanuit de regeling Professionalisering Muziekonderwijs op de pabo's.

“Cultuureducatie vindt voornamelijk plaats in samenwerking met cultuurhuis Wherelant. Dit gaat naar volle tevredenheid. De culturele gelden worden hiervoor beschikbaar gesteld, ook wordt er aandacht besteed aan borging.”

⁹ We zien bij dat 13 scholen aangeven gezamenlijk een programma te ontwikkelen en bij de vorige vraag 8 scholen. Waarschijnlijk zit het verschil in de tweede helft van de zin bij de vorige vraag: scholen ontwikkelen samen met de culturele instelling en voeren het samen uit. Dat zou kunnen betekenen dat 5 scholen wel samen ontwikkelen, maar niet samen uitvoeren, dus dat de uitvoering ofwel geheel bij de school ofwel geheel bij de culturele instelling ligt.

Tabel 30: Hoe tevreden bent u over de samenwerking met deze partners?

	Heel ontevreden	Ontevreden	Tevreden	Heel tevreden	N
Amateurvereniging of vrijwilligersstichting	0	1 (4,2%)	17 (70,8%)	6 (25,0%)	24
Professionele cultuureducatie-instelling	2 (2,0%)	1 (1,0%)	69 (68,3%)	29 (28,7%)	101
Bibliotheek	0	1 (1,0%)	73 (71,6%)	28 (27,5%)	102
Professionele culturele instelling	1 (2,0%)	0	35 (70,0%)	14 (28,0%)	50
(Individuele) professionele kunstenaar	1 (1,5%)	0	42 (61,8%)	25 (36,8%)	68
(Hoger) onderwijsinstelling	0	0	3 (75,0%)	1 (25,0%)	4

Over de samenwerking met de partners zijn de scholen (heel) tevreden. Uit de opmerkingen blijkt dat ook, maar zien we ook hoe verschillend twee scholen de samenwerking met een culturele instelling ervaren.

“Het zou fijn zijn als beloofde samenwerking ook echt van de grond komt met Amstelland.”

“Complimenten voor de samenwerking met Cultuurloket Amstelland. Er wordt goed meegedacht over wat wij en onze leerlingen nodig hebben.”

Tabel 31: Aan welk van onderstaande overleggen en netwerken cultuureducatie neemt uw school deel? (meerdere antwoorden mogelijk; N=129)

Netwerkdagen voor icc'ers	101 (76,3%)
Overleggen met scholen binnen hetzelfde bestuur	48 (36,6%)
Lokale stuurgroep	31 (23,7%)
Anders, namelijk:	11 (10,7%)
Ronde tafelgesprekken	12 (9,2%)
Bovenbestuurlijk overleg	9 (6,9%)
Onze school neemt geen deel aan een scholennetwerk of overleg over cultuureducatie.	9 (6,9%)
Regionaal netwerk met de pabo	0

Scholen kunnen deelnemen aan verschillende netwerken en overleggen rond cultuureducatie. Driekwart van de scholen geeft aan dat hun icc'er naar de netwerkdagen gaat, 37 procent geeft aan dat zij deelnemen aan overleggen met scholen binnen hetzelfde bestuur en 24 procent geeft aan deel te nemen aan een lokale stuurgroep. Elf procent van de respondenten geeft aan deel te nemen aan een ander netwerk of overleg:

- Zaans Cultuurmenu
- Culturaanbod info-dag
- Gemeentelijke samenwerking
- Artiance
- Indien nodig is er overleg, in ieder geval 1 x per jaar. In het verleden waren er ICC-middagen.
- Scholennetwerk Langedijk. Verschillende besturen
- Gemeente Edam/Volendam/Zeevang
- De icc'er neemt deel aan de netwerkdag van Plein C
- Overleg binnen de gemeente met alle basisscholen
- Regionaal netwerk met cultuurcentrum van de woonplaats Heemskerk en van elke Heemskerkse basisschool een afgevaardigde (meestal cultuurcoördinator)

Tabel 32: Hoe tevreden bent u over deze netwerken en overleggen?

	Heel ontevreden	Ontevreden	Tevreden	Heel tevreden	N
Overleggen met scholen binnen hetzelfde bestuur	2 (4,7%)	6 (14,0%)	30 (69,8%)	5 (11,6%)	43
Bovenbestuurlijk overleg	0	0	7 (100%)	0	7
Netwerkdagen voor icc'ers	1 (1,1%)	3 (3,2%)	68 (73,1%)	21 (22,6%)	93
Lokale stuurgroep	1 (3,3%)	0	28 (93,3%)	1 (3,3%)	30
Ronde tafelgesprekken	0	0	10 (83,3%)	2 (16,7%)	12
Regionaal netwerk met de pabo	0	0	0	0	0
Anders	0	1 (8,3%)	9 (75,0%)	2 (16,7%)	11

Over het algemeen zijn de scholen (zeer) tevreden over de overleggen waaraan zij deelnemen. De respondenten zijn – naar verhouding – het minst tevreden over de bovenschoolse overleggen van het eigen schoolbestuur.

De scholen konden een toelichting geven op de vragen over de samenwerking met de culturele omgeving. Drieëndertig scholen hebben dat gedaan. Hieruit blijkt dat¹⁰:

- De samenwerking met partners in het culturele veld positief wordt ervaren.
- Scholen en culturele instellingen soms verschillende verwachtingen hebben.
- Het icc'ers veel tijd kost om actief contact te zoeken met individuele kunstenaars, terwijl er wel leuke projecten uit kunnen ontstaan.

6.1 Samenvatting

Vrijwel alle scholen werken samen met de culturele omgeving, waarbij zij vooral gebruikmaken van het beschikbare aanbod. Het gaat dan in de meeste gevallen om professionele instellingen voor cultuureducatie en om bibliotheken. Ongeveer de helft werkt (ook) samen met professionele kunstenaars (zzp'ers).

Bijna twee derde van de scholen koop ad hoc activiteiten in, maar daarnaast zien we dat scholen allerlei manieren gebruiken om het aanbod samen te stellen, dikwijls naast elkaar. Het aanpassen van een kunstmenu aan de wensen van de school en het zelf maken van een programma komen naar verhouding het meest voor. Nog geen kwart van de scholen heeft vaste afspraken met instellingen over de afname van het buitenschoolse aanbod.

Meer dan driekwart van de respondenten, dikwijls icc'ers, neemt deel aan de netwerkdagen voor icc'ers. Een derde neemt deel aan bovenschoolse overleggen van het eigen schoolbestuur. Over de eerste is nog meer tevredenheid dan over de laatste vorm van overleg.

¹⁰ Deze antwoorden zijn gecategoriseerd en samengevat
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

7. De komende beleidsperiode

Welke aandachtspunten zien scholen voor cultuureducatie op hun school de komende vier jaar?

"Cultuureducatie is een prachtig vak in het onderwijs, dat meer ruimte zou mogen hebben."

Er zijn veel scholen, driekwart, die borging binnen de school van het allerhoogste belang vinden. We zagen eerder dat respondenten aangeven dat cultuureducatie dikwijls nog te afhankelijk is van de leerkrachten. Daarnaast vindt ongeveer de helft van de scholen dat er meer aandacht nodig is voor de volgende onderwerpen: de doorlopende leerlijn van groep 1 tot en met 8; vakkenintegratie; de deskundigheid van leerkrachten en samenwerking met de culturele omgeving. Ruim een derde van de scholen geeft aan gelijke kansen als aandachtspunt te zien.

Uit de statistische analyse blijkt dat de scholen in de steden de doorlopende leerlijn vaker als aandachtspunt noemen dan de scholen in plattelandsgebieden.

Tabel 33 : Aandachtspunten voor komende beleidsperiode (N=131)

Borging binnen de school	96 (73,3%)
Doorlopende leerlijn groep 1 – 8	76 (58,0%)
Vakkenintegratie	60 (45,8%)
Deskundigheid leerkrachten	60 (45,8%)
Samenwerking met de culturele omgeving	58 (44,3%)
Gelijke kansen: (zorgen dat alle leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur)	45 (34,4%)
Anders	9 (6,9%)
Kennisdeling met andere scholen	9 (6,9%)
Doorlopende leerlijn met het voortgezet onderwijs	2 (1,5%)

In de categorie 'anders' bij de aandachtspunten hebben scholen opgeschreven:

- Samenwerken binnen de school, binnen het team (2 scholen)
- Samenhang aanbrengen en keuzes maken
- Het enthousiasmeren van het team
- Reflectie door kinderen vastleggen
- Samenwerking met de BSO (2 scholen)
- Kenbaar maken van aanbod en acties inventariseren
- Hoe geef je cultuur prioriteit als er zoveel anderen dingen op school spelen?

"Wat mij betreft is dit [cultuureducatie] nu nog vaak een ondergeschoven kindje, dat in de toekomst, hopelijk, meer aandacht krijgt. Want het is zéker van belang dat alle kinderen goed cultuuronderwijs krijgen! Het zou scholen en cultuurcommissies wellicht ontlasten als er kant-en-klare pakketten zouden aangeboden worden, inclusief workshops en materialen. Misschien bestaat dit al, maar het is ons te weinig bekend."

"Er zijn zoveel kansen!! Cultuureducatie brengt zoveel meer dan in eerste instantie wordt gedacht. Het heeft invloed op een breed gebied binnen de ontwikkeling van leerlingen, zowel sociaal emotioneel als creatief en cognitief!!"

8. Conclusies en aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de uitkomsten van het vragenlijstonderzoek beschreven. Deze uitkomsten zijn in het algemeen representatief voor de scholen in de provincie Noord-Holland (zonder de gemeente Amsterdam). De kleine scholen met minder dan 100 leerlingen zijn ondervertegenwoordigd in het onderzoek. Dat geldt ook voor de scholen met veel leerlingen met een risico op onderwijsachterstand, ook die zijn ondervertegenwoordigd. Uit statistische analyses en uit een vergelijking met landelijk onderzoek waar verschillen op basis van deze kenmerken zijn geanalyseerd, blijkt daardoor een bescheiden vertekening van de uitkomsten van het onderzoek in de provincie Noord-Holland:

- In de totale groep scholen in Noord-Holland zullen er wat minder uren voor de icc'er zijn.
- In de totale groep scholen in Noord-Holland zullen wat minder scholen zijn die aandacht aan erfgoed besteden (het gaat om hele kleine verschillen).
- In de totale groep scholen in Noord-Holland zullen meer scholen ouders attenderen op en helpen bij een aanvraag voor financiële ondersteuning.
- In de totale groep scholen in Noord-Holland zullen er wat minder scholen zijn die gebruikmaken van de hulp van ouders.

In dit laatste hoofdstuk trekken we conclusies over cultuureducatie in de provincie Noord-Holland en formuleren we aanbevelingen, mede gebaseerd op de focusbijeenkomst met acht lokale projectleiders/penvoerders. Een eerste aanbeveling is rechtstreeks afkomstig uit de focusbijeenkomst.

- Plein C zorgt voor regelmatige (ook online) ontmoetingen en het delen van kennis, ervaringen en werkwijzen tussen de lokale projectleiders/penvoerders.

8.1 De verschillende elementen apart belicht

Visie en beleid

Sinds een aantal jaren kennen vrijwel alle scholen gecertificeerde icc'ers. Leerkrachten die een icc-cursus volgen, schrijven tijdens de cursus een cultuurbeleidsplan. Dit heeft ertoe geleid dat veel scholen nu een visie hebben en dat deze visie vastligt, meestal in een apart cultuurbeleidsplan, soms (ook) in de schoolgids of het schoolplan. Noord-Holland kent veel scholen met een cultuurbeleidsplan. Uit landelijk onderzoek en andere lokale onderzoeken¹¹ blijkt dat er op de scholen ook aandacht nodig is voor de uitvoering, evaluatie en bijstelling van het cultuurbeleidsplan.

Ook uit de focusbijeenkomst komt naar voren dat het ondersteunen van icc'ers bij beleid en organisatie van cultuureducatie een aandachtspunt is voor de toekomst. Veel icc'ers hebben behoefte aan ondersteuning op een aantal terreinen: het enthousiasmeren en stimuleren van de collega-leerkrachten; het creëren van draagvlak in de school; het uitdragen van de visie; het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn; het aanbrengen van samenhang in het programma en het realiseren van vakkenintegratie. Maar dat niet alleen: de lokale penvoerders zetten zich ook in om ervoor te zorgen dat de icc'ers (en de leerkrachten) plezier blijven houden in

¹¹ Sardes heeft jarenlang de landelijke monitor uitgevoerd waar interviews en bijeenkomsten met icc'ers deel van uitmaakten. Ook is er, tegelijkertijd met de monitor Noord-Holland, een kwalitatief onderzoek onder basisscholen in Veenendaal uitgevoerd.

cultuureducatie. Dat gebeurt nu op verschillende manieren, maar altijd uitgaande van de wensen en behoeften van de school. De taak van de lokale projectleiders/penvoerders is dus niet alleen inhoudelijke ondersteuning, maar ook 'empowerment'.

De deelnemers aan de focusbijeenkomst constateren dat scholen en schoolbesturen zich niet altijd aan gemaakte afspraken houden. Zij vinden dat zij daar wel wat 'harder' in mogen optreden.

- De lokale projectleiders/penvoerders ondersteunen de icc'ers bij beleid en uitvoering van cultuureducatie, zorgen voor een cyclus van kwaliteitszorg, waarbij het cultuurbeleidsplan regelmatig wordt geëvalueerd en bijgesteld. Zij spreken scholen en schoolbesturen aan op gemaakte afspraken.

Icc'ers hebben een wisselend aantal uur voor hun taken. Het is een uitdaging voor de lokale projectleiders/penvoerders om de icc'ers met een beperkt aantal uur te ondersteunen en te faciliteren. De lokale projectleiders/penvoerders constateren dat de beginnende icc'ers zich geconfronteerd zien met een veelheid aan projecten en overzicht missen. Momenteel krijgen icc'ers bovendien een andere rol: waar zij eerst vooral de contacten met de culturele aanbieders onderhielden en ervoor zorgden dat er elk jaar een programma met culturele activiteiten was, wordt steeds vaker verwacht (door de overheid) dat zij zich daarnaast met de binnenschoolse cultuureducatie bemoeien. Dan komen zij op het terrein van hun collega's en dat kan lastig zijn. De icc'ers blijken veel behoefte te hebben aan uitwisseling met andere icc'ers, zo komt uit de focusbijeenkomst.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders ondersteunen de icc'ers bij het invullen van hun (veranderende) rol (bijvoorbeeld door een presentatie aan het team samen met de icc'er) en stimuleren in dat kader ook de onderlinge contacten tussen icc'ers (bijvoorbeeld intervisiegroepen). Warme contacten met de scholen zijn van belang.

Doorgaande lijn, samenhang en vakkenintegratie

Scholen vinden de doorgaande lijn en samenhang in het programma belangrijk, zo blijkt onder andere uit de vraag naar de aandachtspunten voor de komende periode. Als we kijken naar de antwoorden in de vragenlijst, komt het volgende beeld naar voren:

- Ongeveer een derde van de scholen ziet de visie terug in de doorgaande lijn.
- Twee derde van de scholen geeft aan een doorgaande lijn van groep 1 tot en met groep 8 te realiseren.
- De doorgaande lijn komt het meest voor bij muziek.
- Minder dan de helft van de scholen legt een verbinding tussen het binnen- en buitenschoolse programma. Het gebeurt met name door cultureel aanbod in een verlengde schooldag.
- Er zijn niet veel scholen die werken met één samenhangend programma voor cultuureducatie.
- Bijna twee derde van de scholen heeft sommige onderdelen (kunstdisciplines) binnen cultuureducatie op elkaar afgestemd.
- Het combineren van onderdelen van cultuureducatie met andere vakken, zoals taal en rekenen, komt incidenteel voor bij de basisvakken en wat vaker bij de zaakvakken.
- Vrijwel alle scholen besteden aandacht aan erfgoed, met name bij cultuureducatie, maar ook dikwijls bij aardrijkskunde en geschiedenis.

Tijdens de focusbijeenkomst is gesproken over de doorgaande lijn. De uitkomst dat deze er vooral bij muziek is, duidt men als volgt: veel scholen hebben in de afgelopen tijd een methode aangeschaft, vooral 1-2-3 Zing, die voor een doorgaande lijn kan zorgen; er zijn naar verhouding veel vakdocenten voor muziek; de Impuls Muziekonderwijs heeft de doorgaande lijn bevorderd; sommige gemeenten hebben aandacht aan muziekonderwijs besteed en bijvoorbeeld middelen voor een muziekdocent beschikbaar gesteld.

- Het is raadzaam dat de lokale projectleiders/penvoerders, ondersteund door Plein C, met de scholen het gesprek aangaan over de doorgaande lijn, te beginnen met: wat verstaan zij onder een doorgaande lijn.¹² Scholen zouden vast kunnen stellen wat er in elke groep aan de orde moet komen bij cultuureducatie. Met andere woorden: welke doelen en ambities streeft men na per groep of bouw. Een volgende stap zou kunnen zijn om aan de hand daarvan het binnenschoolse programma en het buitenschoolse programma op elkaar af te stemmen. Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders kunnen scholen ondersteunen bij het ontwikkelen en realiseren van een doorgaande lijn.

Een methode kan ervoor zorgen dat een doorgaande lijn ontstaat. Uit landelijk onderzoek blijkt dat scholen – naar verhouding – voor muziek het meest met een methode werken in vergelijking met de andere kunstvakken. Dat zou kunnen verklaren waarom bij dat vak vaker een doorgaande lijn voorkomt.

De lokale projectleiders/penvoerders signaleren dat scholen het moeilijk vinden om overzicht te houden over cultuureducatie. Het aanschaffen van een methode zou kunnen helpen, maar velen willen geen methode en geven er de voorkeur aan om zelf een doorlopende leerlijn te ontwikkelen. Dat geeft meer plezier, maar is ook veel meer werk. Sommige lokale projectleiders/penvoerders ondersteunen scholen door bijvoorbeeld de onderwerpen binnen TULE¹³ terug te brengen tot een overzichtelijk geheel.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders zouden scholen bewuster kunnen maken van de voordelen van een methode en voorbeelden kunnen geven voor de wijze waarop via een methode een doorgaande leerlijn gerealiseerd kan worden. Afhankelijk van de visie van de school, kan dat een methode per discipline zijn of een methode waarbij de kunstdisciplines in samenhang worden aangeboden. De school kan geholpen worden om bij een methode schooleigen accenten aan te brengen. Dat vergroot de betrokkenheid en motivatie om met de methode te werken.
- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders kunnen scholen stimuleren om samen te werken bij het ontwikkelen van een doorgaande lijn.

Vakkenintegratie is een thema dat momenteel landelijk veel aandacht krijgt.¹⁴ We zien dat er voor sommige vakken, bijvoorbeeld geschiedenis en aardrijkskunde, combinaties zijn met cultuureducatie, maar dat dit niet op ruime schaal voorkomt. Er zijn nauwelijks scholen die taal en rekenen regelmatig in combinatie met onderdelen van cultuureducatie aanbieden.

¹² De SLO hanteert de volgende definitie: 'Een leerlijn is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden naar een einddoel. Afhankelijk van de precieze functie, gebruikscontext en doelgroep variëren leerlijnen in de mate waarin implicaties voor verschillende leerplanellementen zijn uitgewerkt'. <https://slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunstzinnige-orientatie/lexicon/leerlijn/>

¹³ Tussendoelen en leerlijnen, zie <https://tule.slo.nl/KunstzinnigeOrientatie/F-KDKunstzinnigeOrientatie.html>

¹⁴ We zien dat bijvoorbeeld bij Curriculum.nu. Het is bedoeld om leerlingen verbanden te laten zien, maar ook een middel om de overladenheid van het programma tegen te gaan.

- Plein C en de lokale projectleiders kunnen scholen goede voorbeelden geven voor de manier waarop zij onderdelen van cultuureducatie op een betekenisvolle en gelijkwaardige manier kunnen combineren met andere programmaonderdelen.

Deskundigheid

De vakinhoudelijke deskundigheid, maar eigenlijk ook het enthousiasme, van groepsleerkrachten, kan verbeterd worden, zo stellen we vast op basis van antwoorden op verschillende vragen hierover en de opmerkingen die zijn gemaakt. De respondenten vinden hun collega's over het algemeen inhoudelijk niet heel erg deskundig op het gebied van cultuureducatie. Voor tekenen/handvaardigheid en muziek wordt de deskundigheid nog redelijk ingeschat. Voor de andere kunstdisciplines, spel/drama, beweging/dans, literatuur, erfgoed, mediakunst en film/fotografie, zien we een wisselend beeld, waarbij zelden is aangegeven dat de groepsleerkrachten in grote mate deskundig zijn.

Deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuureducatie staat bij een derde van de scholen niet hoog op de agenda: zij hebben er geen tijd of geld voor gereserveerd.

Ook in de focusbijeenkomst is het thema deskundigheidsbevordering besproken. Sommige uitkomsten wekten verbazing. Zo is er door Plein C en in sommige regio's aandacht besteed aan co-teaching, maar zien we in de uitkomsten dat minder dan de helft van de scholen heeft aangegeven dat co-teaching voorkomt. Enkele deelnemers aan de focusbijeenkomst signaleren dat leerkrachten wel enthousiast zijn over de lessen met vakleerkrachten, maar op het moment dat zij aan co-teaching gaan doen of de lessen gericht zijn op hun deskundigheidsbevordering, zij het gevoel hebben dat het een lastenverzwaring is. Dat geldt voor meer zaken, zoals bijvoorbeeld het werken met IPC. Leerkrachten willen vooral ontlast worden en ervaren veel van de activiteiten rond cultuureducatie niet als verrijking voor de leerlingen, maar als taakverzwaring. De lokale projectleiders/penvoerders zijn overtuigd van het grote belang van vakdocenten. Die brengen de expertise de school binnen en kunnen de groepsleerkrachten ontzorgen. Juist de samenwerking tussen groepsleerkracht en vakdocent kan een grote meerwaarde hebben op de kwaliteit van cultuureducatie.

Volgens de lokale projectleiders/penvoerders hebben scholen niet altijd goed zicht op de mogelijkheden voor deskundigheidsbevordering en hebben zij de vraag beantwoord met een beperkt beeld van deskundigheidsbevordering. Het hoeft niet altijd om een training of workshop te gaan. Leerkrachten kunnen ook op langere termijn van elkaar leren en/of van vakdocenten. Zo zou bijvoorbeeld aan het begin van het schooljaar een teamtraining plaats kunnen vinden met een vakdocent, waarbij de visie van de school centraal staat en duidelijk wordt op welke manier leerkrachten hiermee aan de gang kunnen in hun klas. Het benutten van talenten binnen de school of op het niveau van een schoolbestuur krijgt niet altijd voldoende aandacht. De introductie van een nieuwe methode kan een manier zijn om deskundigheid te vergroten. Het kan gaan om kennis, maar veel belangrijker vinden sommige lokale projectleiders/penvoerders het vergroten van competenties, het stimuleren van plezier en het op gang brengen van een proces binnen de school, waardoor kunst en cultuur 'in het hart' van de leerkrachten terechtkomen. Ook is het van belang dat leerkrachten zaken krijgen aangereikt die direct toepasbaar zijn in de klas. Zo is er een voorbeeld van een training in presentatietechnieken tijdens een kunstteambijeenkomst.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders blijven aandacht besteden aan deskundigheidsbevordering van de leerkrachten, bijvoorbeeld tijdens studiedagen en

teambijeenkomsten, door trainingen en workshops, maar ook tijdens de dagelijkse praktijk in de klas (co-teaching, coaching, uitwisseling).

Tijdens de focusbijeenkomst wordt naar voren gebracht dat (aankomende) icc'ers de icc-cursus als intensief kunnen ervaren. Er is behoefte aan kleinschalige overzichtelijke trainingen en bijvoorbeeld een lightversie van de icc-cursus.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders dragen zorg voor een gevarieerd aanbod aan deskundigheidsbevordering, zowel wat inhoud als vorm en intensiteit betreft.

Samenwerking

Duurzame en intensieve samenwerking tussen onderwijs en de culturele sector is één van de manieren waarop de kwaliteit van cultuureducatie naar een hoger plan kan worden gebracht. Sommige scholen willen zelf een programma voor cultuureducatie ontwikkelen en maken soms in beperkte mate gebruik van wat er al is, omdat zij dat niet helemaal bij de school vinden passen. Daar staat tegenover dat veel scholen kiezen voor een kunstmenu, zodat zij de garantie hebben dat er voor elk leerjaar en voor elke discipline een aanbod is en zij daar niet zelf tijd aan hoeven te besteden. De keuze voor een kant-en-klaar-kunstmenu is in de afgelopen jaren ontmoedigd door landelijk en lokaal beleid. Er zou door de culturele instellingen meer vraaggericht en minder aanbodgericht gewerkt moeten worden. We zien in de antwoorden van de scholen op de vragen hoe het aanbod tot stand komt een palet aan mogelijkheden naast elkaar, maar nog wel vooral dat er gebruik wordt gemaakt van het beschikbare aanbod. Het kan natuurlijk zijn dat de instellingen bij het ontwikkelen van hun aanbod uitgegaan zijn van de vraag van scholen. Daar hebben we geen zicht op.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders blijven scholen ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van een aanbod cultuureducatie, passend bij de visie en doelen van de school, waarbij scholen zelf 'in the lead' zijn en samen met instellingen en kunstenaars het aanbod vormgeven.

Met het hoger onderwijs is er op zeer bescheiden schaal samenwerking. Er is in samenwerking met Cultuur Primair¹⁵ een minor cultuureducatie ontwikkeld voor de pabo in Alkmaar. Samen met InHolland heeft Plein C de post-HBO opleiding Cultuurbegeleider ontwikkeld voor leerkrachten (icc'ers). De deelnemers aan de focusbijeenkomst vertellen dat er in januari geen opleiding kon starten vanwege gebrek aan belangstelling.

Met de komst van lectoraten, academische pabo's en door de subsidieregeling Professionalisering Muziekonderwijs op de pabo's waar inmiddels alle pabo's aan meedoen, zijn er veel mogelijkheden voor gezamenlijke kennisontwikkeling met het hoger onderwijs, kennisdeling en stages, zoals bijvoorbeeld de inzet van studenten conservatorium. Dat zou op regionaal niveau georganiseerd kunnen worden. Wellicht dat de penvoerders daar een rol in kunnen spelen.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders van de grotere gemeenten kunnen de mogelijkheden voor samenwerking met het hoger onderwijs in de regio verder onderzoeken en uitbouwen. Zij kunnen icc'ers enthousiasmeren voor de post-hbo opleiding cultuurbegeleider.

¹⁵ Werkzaam voor Alkmaar, Heerhugowaard, Bergen, Alkmaar-Schermer, Alkmaar-Graft-De Rijk en Langedijk.
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

Kwaliteit

De meeste scholen zijn tevreden over de kwaliteit van cultuureducatie op hun school, nog meer over het externe aanbod dan over het programma dat zij zelf verzorgen. Desondanks is ook dit aspect een aandachtspunt voor de toekomst, zo zien we uit de antwoorden op de betreffende vraag. Wat scholen hiermee bedoelen kunnen we enigszins uit de open antwoorden afleiden: cultuureducatie zou minder afhankelijk moeten zijn van de leerkrachten en directie, dus meer draagvlak, maar ook meer deskundigheid. Op die manier kan cultuureducatie beter geborgd worden in de school. Daarbij hoort ook structureel budget en minder projectsubsidies. Daarnaast wil men meer aandacht voor de doorgaande lijn. De scholen specificeren bij de open antwoorden niet exact wat zij verstaan onder kwaliteit, maar wanneer we alle opmerkingen in ogenschouw nemen, valt op dat scholen het geen enkele keer over de artistieke kwaliteit van het aanbod hebben in relatie tot de kwaliteit van cultuureducatie op school. We hebben er niet naar gevraagd, dus hieraan kunnen geen harde conclusies verbonden worden, maar het is wel een interessant gegeven om met scholen over van gedachten te wisselen.

- De lokale projectleiders/penvoerders kunnen, ondersteund door Plein C, jaarlijkse gesprekken per school organiseren (dan wel continueren), waarbij met de icc'er en de schoolleiding wordt gereflecteerd op de kwaliteit van cultuureducatie en onder welke voorwaarden zij eraan kunnen werken.
- De lokale projectleiders/penvoerders kunnen, ondersteund door Plein C, scholen ondersteunen bij het voeren van het gesprek met aanbieders over de kwaliteit van cultuureducatie: wanneer zijn zij tevreden, welke ambities hebben zij? Vervolgens kan gezamenlijk vastgesteld worden op welke manier zij samen kunnen werken aan kwaliteitsverbetering.

Borging

Veel scholen vinden borging en duurzaamheid een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst. Dat is eigenlijk al jarenlang het geval. Hoe komt het dan toch dat dit zo moeizaam tot stand komt bij een deel van de scholen? Daar krijgen we zicht op als we kijken naar de drempels die scholen ervaren: tijd, geld en deskundigheid van groepsleerkrachten. Ook draagvlak binnen de school is een belangrijke voorwaarde voor borging. We kunnen hieruit concluderen dat het weliswaar een mooie uitkomst is dat veel scholen tegenwoordig een icc'er hebben en een cultuurbeleidsplan, maar dat dat nog niet voldoende voorwaarden zijn voor duurzaamheid en borging. Daarvoor neemt cultuureducatie nog altijd een te marginale positie in.

Tijdens de focusbijeenkomst komt naar voren dat icc'ers heel gemotiveerd zijn om cultuureducatie te borgen, maar worstelen met de vraag hoe ze het team meekrijgen.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders ondersteunen de icc'ers bij de borging van beleid en uitvoering van cultuureducatie, bijvoorbeeld door het oprichten van intervisiegroepen voor icc'ers.
- Scholen hebben een ruim structureel budget nodig, voldoende tijd, deskundigheid en draagvlak binnen de school om er voor te zorgen dat cultuureducatie steviger geborgd wordt.
- De lokale projectleiders/penvoerders ondersteunen icc'ers bij het creëren van draagvlak binnen het team en de school en bij de borging.

Gelijke kansen

Meer dan de helft van de scholen vindt dat zij de mogelijkheid moeten aangrijpen om kinderen die van huis uit minder in contact komen met kunst en cultuur te ondersteunen, bijvoorbeeld door ouders te wijzen op financiële ondersteuning zoals het jeugdcultuurfonds. Scholen in de steden verwijzen leerlingen vaker naar degenen die hen met de aanvraag kunnen ondersteunen dan de scholen in de plattelandsgebieden. Ook blijkt – niet zo verwonderlijk – dat scholen met meer onderwijsachterstanden meer doen om leerlingen te ondersteunen bij het aanvragen van financiële ondersteuning. Scholen met meer onderwijsachterstanden ervaren de betrokkenheid van ouders en de aansluiting van het aanbod bij de leerlingen vaker als drempel. Uit deze onderzoeksbevindingen kunnen we opmaken dat scholen vinden dat zij via cultuureducatie een bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van gelijke kansen, een thema dat ook landelijk flink in de belangstelling staat.

Uit de focusbijeenkomst komt naar voren dat niet overal alle scholen deelnemen aan CmK en komt de vraag naar voren of dat het doel moet zijn. Dat vinden de deelnemers een lastige afweging: aan de ene kant willen zij zoveel mogelijk scholen mee laten doen, aan de andere kant kun je de scholen dan minder intensief begeleiden. Je kunt er dus ook voor kiezen om in te zetten op de scholen die echt gemotiveerd zijn. In het kader van gelijke kansen wordt vooral ingezet op het naschoolse aanbod. Er wordt ook voorzichtig geprobeerd om het schoolse en het naschoolse te verbinden, bijvoorbeeld door vakdocenten ook in het naschoolse in te zetten.

- Plein C en de lokale projectleiders/penvoerders kunnen de scholen die veel leerlingen hebben met een (risico op onderwijsachterstand) helpen om concrete handvatten te vinden voor de manier waarop zij via cultuureducatie kunnen werken aan gelijke kansen. Hier behoort ook aandacht voor inclusie en diversiteit bij, dat wil zeggen dat alle kinderen worden aangesproken bij cultuureducatie, dus dat het aanbod aansluit bij de achtergrond van kinderen.
- Plein C kan een pilot 'gelijke kansen via cultuureducatie' starten waarin de mogelijkheden om juist ook kinderen van laagopgeleide ouders meer kansen te bieden door cultuureducatie, worden verkend, samen met scholen en lokale projectleiders/penvoerders.

In deze rapportage kon geen aparte plaats ingeruimd worden voor SBO en SO, omdat we te weinig scholen in de respons hadden. Wel blijkt uit opmerkingen dat het beschikbare aanbod niet altijd aansluit bij de doelgroepen van deze scholen. Ook kan vervoer lastig zijn.

- Plein C bespreekt samen met de lokale projectleiders/penvoerders op welke manier zij voor SBO en SO een rol kunnen spelen bij het realiseren van cultuureducatie.

8.2 Speerpunten 2021-2024

De vijf speerpunten die voor de huidige periode (2017-2020) gelden, zijn nog steeds actueel, zo kunnen we vaststellen. Het gaat om:

- De positie van cultuur op school versterken door in te zetten op beleidsvorming en deskundigheid bij het onderwijs;
- Scholen in staat stellen om een integraal, samenhangend curriculum voor cultuuronderwijs te implementeren;

- Cultuuraanbieders in staat stellen om bij te dragen aan de vorming van kinderen, en aan het draagvlak voor cultuur in de school;
- De betrokkenheid van overheden bij cultuuronderwijs ontwikkelen en/of bestendigen;
- Als lerende partners op provinciaal niveau samenwerken.¹⁶

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kunnen bovenstaande speerpunten voor de nieuwe periode aangescherpt en aangevuld worden:

- Aandacht voor kwaliteit van cultuureducatie.
- Visie op cultuureducatie zichtbaar maken in het programma.
- Ontwikkelen en realiseren van doorgaande leerlijnen en samenhang in het programma.
- Vergroting van de mogelijkheden voor het combineren van vakken.
- Ondersteuning van de icc'ers, mede met het oog op een veranderende rol binnen de school.
- Gelijkwaardige samenwerking onderwijs en culturele aanbieders.
- Borging op scholen bevorderen door middel van structureel budget, deskundigheidsbevordering en draagvlak binnen de scholen.
- Aandacht voor het bevorderen van gelijke kansen via cultuureducatie.

¹⁶ Stichting Plein C (2016), Programma Cultuureducatie met Kwaliteit in Noord-Holland 2017-2020, Haarlem.
Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland

Colofon

Titel	Stand van zaken cultuureducatie primair en speciaal onderwijs in Noord-Holland
Auteur	Ellen Donkers & Karin Hoogeveen
Versie	Definitief
Datum	18-8-2020
Project	Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland (TR1763)

Sardes
Postbus 2357
3500 GJ Utrecht (NL)
T+31(0)30 23 26 200
www.sardes.nl

© Sardes 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Sardes

Postbus 2357

3500 GJ Utrecht

Lange Viestraat 371

3511 BK Utrecht

☎ (030) 232 62 00

@ secretariaat@sardes.nl

🌐 www.sardes.nl

🐦 @SardesUtrecht

📘 facebook.com/sardesBV

